

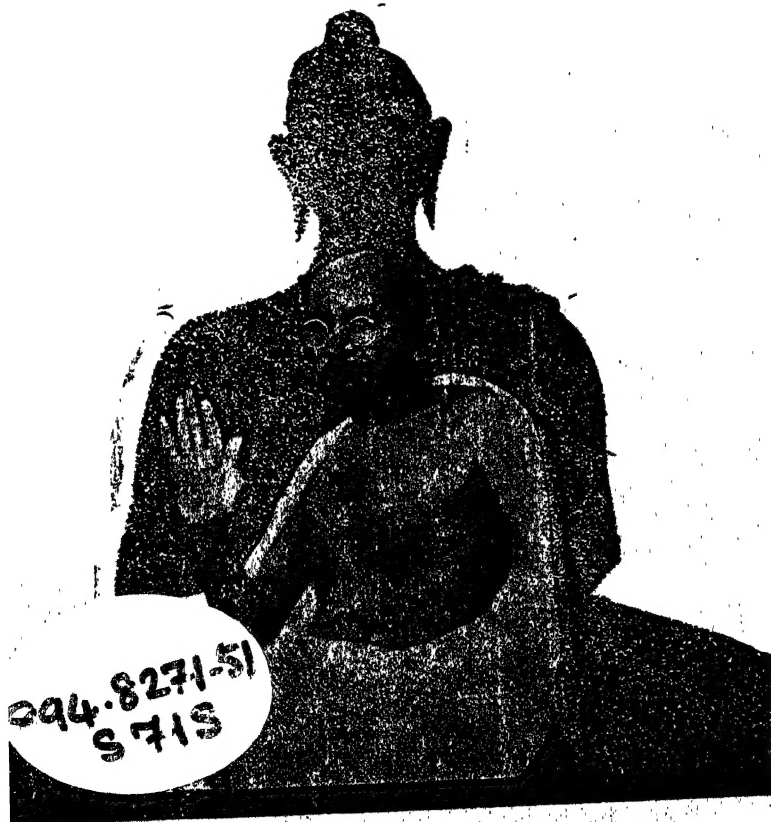
వందేమాతరం

స్వాతంత్ర్యకుసుమమాల

* * * కుసుమము

శ్రీ గాంధీభారతము

బాల్యపర్వము

094.8271.51
9715

పరితాపానం సాధూనాం, వినాశాయచదుష్కృతాం

మా బొత్తాములు

BUTTONS
GOLD SHEET COVER
GIVE LIFE LONG SATISFACTION

3 Buttons Chain Rs. 2-0-0
With Locker Rs. 3-4-0
Each Button As. 12/-

UMA 718/3

UMA. 251

UMA. 252

UMA. 834

UMA. 735

Collar Pin As. 12/-

SHIRT LINKS

UMA 791
PAIR 2-0-0

UMA 792
PAIR RS. 2-8-0

బంగారు రేకు కలి
యక లోహముపైన
కవరింగుచేసి తయారు
చేయ బడినవి.

జీవిత కాల పర్యంతం

తృప్తినిచ్చును

ఉమాగోల్డు కవరింగు వర్కుస్,

ఉమా మహల్ — మచిలీపట్నం.

రాజాగోలు కవరింగు కంపెనీ

స్థాపితము 1932 [రిజిష్టరు]

రాజా బిలింగు — పార్కురోడ్ — మచిలీపట్నం.

గ్యారంటీకి, పని నైపుణ్యానికి, మన్నికకు ప్రశిద్ధిపొందిన
రాజాబ్రాండ్ బంగారుకవరింగు ఆభరణములు ధరించండి—

రాజాబ్రాండ్ ఆభరణములు తయారు

కాబడినవిధానము

అమూల్య లోహపు
ముక్క పైన దళసరి
అసలు బంగారు రేకును
వేడివలన అతికింప బడి
నట్లు, రేకు తీగలతో
తయారుచేయ బడినవి.
కలరు 10 సంవత్సర
ములు గ్యారంటీ. పరీక్ష
చేయు వారు గ్లాసు
నందు కొంత మహా

ద్రావకము వుంచి అందు “రాజా బ్రాండు” వస్తువు వేసిన
రీనిమెనుములలో పైన అతికింపబడిన బంగారము. పల్చనిరేకుగా
విడిపోవును. లోహము అకుపచ్చని ప్రవరూపములో ద్రావక
ములో కలిసిపోవును. ఈప్రకారం బంగారం ప్రత్యక్షంగా
కనుపించని యడలరు 500లు బహుమానం యివ్వబడును.

యితర విషయములకు మాకేట్లాగు చూడండి—

PREMER MEDICAL REVIEW.

A quarterly Journal Dedicated to Every Branch of Medicine. The only journal of its kind published in Andhra Desa with an Editorial Board consisting of Eminent members of the profession.

Annual Subscription Rs. 3—8—0.

Foreign Rs. 5.—

Single Copy Rs. 1—4—0.

Foreign Rs. 1—10—0.

A best medium of advertisement for Medical, Surgical etc etc. For particulars write to—

Managing Editor,

PREMIER MEDICAL REVIEW

4th St, Brodiepet, Guntur.

(ANDHRA)

THERE IS NO ROYAL ROAD TO SUCCESS.

But our contracts and policy conditions make the road a lot easier to travel as our Representatives will testify.

Our representatives make money. There is a reason. We Will furnish the answer on request.

Transacting:

LIFE, FIRE, ACCIDENT & MISCELLA-
NEOUS INSURANCES.

**THE HINDUSTAN IDEAL
INSURANCE COMPANY, LTD.**

(Incorporated in India in 1935)

HEAD OFFICE:- MASULIPATAM

S. RAMACHAR -- GENERAL MANAGER.

స్వాతంత్ర్య కుసుమమాల

* * * తృతీయ కుసుమము.

శ్రీ గాంధీ భారతము

Vol. II.

చాల్క పర్వము.

రచయిత:—

Dr. M. Seshacharyulu
L M & S

మ చి లీ పట్నం.

1951. 1000 కాపీలు.

శ్రీ లక్ష్మీప్రెస్ నంబు ముద్రితము.

(All Rights Reserved)

రూ 2.00

స్వాతంత్ర్య కుసుమమాల

విప్లవవిప్లవము ఖోద్య ద్వే శ ము లు
విప్లవము

అంధ్య... క్రంద్య సాంస్కృతికసేవ.

2. అంధ్య రచయితలసేవ.

వివరములకు సెక్రటరీని సంప్రదించుడు.—

Editorial Board.

1. శ్రీ కాకర్లమూడి సుబ్బారావునాయుడుగారు M. A.
మేనేజరు అంధ్య సైంటిఫిక్ కంపెనీ మచిలీపట్నం.
2. కాశీవాధుని పూర్ణ మల్లిఖార్జునుడుగారు.
M. A. B. L. Ex. M. L. A. మచిలీపట్నం.
3. బయ్యా సూర్యనారాయణగారు.
B. A. L. T. M. L. A. మద్రాసు.
4. మరంగంటి శేషచార్యులుగారు.
L. M. & S. మచిలీపట్నం.

శ్రీ గాంధీ భారతమునకు కృతిభర్త ఎవరు?—

?

శ్రీ గాంధీమహాత్ముని ఆదర్శములయిన—

జాతీయభావ సంపోషణ—

సోదరానురాగ సంవర్ధనమునకై—

తగుదోహద మొసంగజాలు ఆంధ్ర సారస్వతవృద్ధికై—

వెలయబోవు మాట్రస్టునకు హిందూ మహమ్మదీయాది
సోదరులలో నే మహా వ్యక్తియైనను మహారాజయినను మహమ్మ
దీయాగ్రేవరులయిననూ — అందరూ ఆంధ్రమాత పుత్రులే—
లేక యేసంస్థ అయినను All India Gandhi Mimorial Fund. వార
యిననుసరే, తగిన భూరివిరాళ మిచ్చువారలు.

గృంథకర్త దీనిలో ప్రెసయైనా ముట్టడు.

ప్రార్థన

భజే భరత మానిసిం ।

సమస్త లోక పావసిం ।

అశేష జ్ఞానభామసిం ।

సుధైర్య పుష్పశోభిసిం॥

మరందబిందు తుందిలే ।

సుపుష్ప పద్మసంకులే ।

పునీత వారి శీతలే ।

మరాళగమన కోమలే॥

మనోజ్ఞ కుంజమండలే ।

సునాద మధురనాదిలే ।

మదీయ కావ్య సద్వనే ।

సదావన యశశ్విసి॥

స్వతంత్ర కుసుమమాల ప్రచురణలమీద అభిప్రాయములు

1

శ్రీ గాంధీ భారతము— నిర్యాణ పర్వము.

ఆంధ్రప్రదేశ్ 21 వ ఆగస్టు 1949 న ఈ విధముగ గ్రంథ పరిచయమునందు వ్రాసినది:—

స్వతంత్రసముపార్జన జ్ఞాపకార్థముగ, సారస్వత, శాస్త్ర, వైద్య రాజకీయ విషయములనుగూర్చి నూతన గ్రంథములువ్రాసి, దేశ సేవచేయు నుద్దేశముతోను, ఆంధ్రరచయితలకు సాయమొనర్చు ఉదారాశయముతోను, “ఈ కుసుమమాల” ప్రారంభింపబడినది. గాంధీమహాత్ముని దివ్యజీవితచరిత్రను సర్వతోముఖముగా 8 భాగములలో మూడువేలపద్యములలో రచింపబూనుకొని, అందు మొదటి భాగముగా ససంపుటమును ప్రచురించియున్నారు.

గాంధీమహాత్ముని నిర్యాణమువలన భారతదేశము నందలి ఆబాల గోపాలమునకును కలిగిన దుఃఖమును, ఆవేదనమును పశ్య రూపమున వర్ణించుగ్రంథమిది. గాంధీమహాత్మునిహత్య, తరువాత దహనమువరకు జరిగిన కర్మకాండయంతయు గ్రంథమునందు చక్కగా వర్ణింపబడియున్నది. శైలిహృద్యము. ఫీడ్ము. మచ్చుకు:—

ఉ॥ స్వస్తిజగన్మహాత్మునకు ♦ భారతదేశనవప్రవక్త, క॥
భ్యస్త నవీనరాజ్య పరి ♦ పాలనమార్గవిలాస వృత్తికిన్
స్వస్తసమస్త నాగరిక ♦ నాయకమస్తక సత్యసూక్తికిన్॥
నిస్తులభక్తి సంధిత ♦ నిశ్చలతన్ మనసార మృగైదన్॥

వీరి సీసపద్యముల పోకడచక్క-గానున్నది:-

3.1 భారతీయుల ఘోర † పారతంత్ర్యము గూర్చి,
మున్నందు చూపిన † ముకురతలము!
తెల్లవారల స్వార్థ † తీవ్రస్వరూపంబు,
పాలుపొందబూచిన † కలుషతరువు!
హిందుముస్లిముసంఘ † మందునేకత్వంబు
లలమించుకాకలు † వెలయుతావు!
హింసాపథంబుల † ధ్వంసం బొనర్చెడు,
ప్రేమవాది మహాత్మా † పెరుగునెలవు!

తే. గీ. దివ్యమా స్వతంత్రసతికి † దెల్లముసుగు!
వేసి, ఘోషానుగనరాక † వేయుసీమ!
అట్టిదగు డక్షిణాఫ్రికా † నలరునేత!
రుస్తుమేతెంచె బహుభా ర్తి † రుద్ధగభుడు!

గాంధీమహాత్ముని ఉన్నతాశయవ్యాప్తికి, ఈరుసుమమాల
తోడ్పడగలదు. వీరి సదుద్యమమునకు నెల్లరు దోహదమొసంగ
వగును.

* * *

2

సహజీవన పత్రిక యిట్లు వ్రాయుచున్నది.

స్వతంత్ర యుద్ధం.

చేతితో చేయబడ్డ కాగితాలపై, భారతస్వతంత్ర పోరాట
ములోని వివిధభుట్టాలను, ఏర్చికూర్చి, పద్యాలుపాటలతో, నాట్య
నాటక స్వరూపాన్ని [Dance drama] రచించిన గృ. • ధం

ప్రదర్శన యోగ్యంగా పంజాబుదురంతములు, జలియన్ వాలా బాగ్, ఉప్పుసత్కాగ్రహము, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం, క్విట్ ఇండియా అగ్ని ఉద్యమం, నేతాజీ అజాద్ హిందు ఫౌజ్, నేతాజీ మరణము, బ్రిటిషువారు భారతావనిని చీల్చి పాకిస్థాన్ సృష్టించుట, స్వతంత్ర సిద్ధి, అంతయు చక్కగా వర్ణింపబడ్డాయి. వెల 1-0-0 స్వాతంత్ర్య సుమమాల, మచిలీపట్నం.

శ్రీ గాంధీభారతము, నిర్యాణ పర్వము.

* * *

గాంధీజీ నిర్యాణము, అందులకు గాంధీ ఆశ్రమంలోని బాల బాలికల విలాపము, హంతకుని దూషణ, ప్రపంచములోని వివిధ ప్రముఖులు గాంధీజీ హత్యపై తెలిపిన అభిప్రాయాలు, గాంధీజీ దహనక్రియాదులన్ని పద్ధతులలో వ్యాయబడినవి. పద్ధతులు భారాశుద్ధి గల్గి, గాంధీభక్తులందరును నిత్యము పారాయణజేయ వర్తమైనవి.

3

శాంతిపత్రిక 30-5-49 యందీక్రింది విధముగా సభిప్రాయమును వెల్లడించినది:-

శ్రీ గాంధీభారతము, నిర్యాణ పర్వము.

మహాత్ముని మరణసమయమునుండి, సంచయనమువరకు వర్ణించబడినది ....

‘పవిత్రమైన చరిత్ర’ పవిత్రమైన కవిహృదయము, పవిత్రమైన కాగితము-ఇంతకంటె వాంఛనీయమేదికలదు?....” అను శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు యమ్. పీ., ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ ఆంధ్రశాస్త్రాధ్యక్షులుగారి అభిప్రాయముతోను,

శ్రీ నాదెళ్ళ మేధాదక్షిణమూర్తి శాస్త్రిగారు చెప్పిన,

IV

మ॥ అజరాంతదిగంత నిర్మల యశోన్యాస్త్రము) సక్తిప లో॥
 కజనారాధ్యము “గాంధీభారత” మనంగా, సీమరంగంటి వం॥
 శజ శేషాహ్వయ కర్తృకంబుచితమా సానంబుదానోంబుగా॥
 త, జయంబబ్బుత, మా సతీధ్యనకు మేధాన్యుర్తిపెంపొందుతన్॥

పై అభిప్రాయములతో మే ము పూర్తి గ ఏకీభవించు
 చున్నాము.

4

రిటైరు తహసిల్దారు ఉ॥ వే॥ ప్రవర్తకులైన శ్రీ మాన్
 గొట్టుముక్కల రమారాంత్తాచార్యులు బి. ఏ. గారు ఈ కింది
 అభిప్రాయములను 3, 13-12-49 యందు కృపచేసిన లేఖలతో
 వెల్లడించిరి. బాట్ల 12-12-49.

స్వామిని; వాసోహములు ఉభయకుశల ప్రసంగోపరి. ....
 .... గాంధీభారతము బాల్యపర్వము సిద్ధమైనదని, జనవరి 26వ
 తేదీకి అచ్చుకానున్నదని వాసినందుకు చాలసంతోషముగానున్నది.
 గాంధీమహాత్ముడు భారతీయస్వాతంత్ర్యమును గురించిన యుగ
 పురుషుడు. వైదికధర్మ విషయములలో ఆయన యొక్క ఏకీభవించ
 జాలక పోయినను ఆయనసంపాదించి యిచ్చిన అత్యంత
 స్వాతంత్ర్యము అమూల్యమైనది.... .. మీరు వ్రాసిన ప్రబంధము
 ఆంధ్రీరాష్ట్రములో పూజ్యస్థాన మలంకరింపనున్నది. కథావస్తువు
 మహనీయము మీకవిత లిత శ్రేణి సముల్లసితము.... ..

శ్రీగాంధీభారత నిర్యాసపర్వమును పఠించి, యందలి కరుణ
 రసముచేతను, ఆత్మపులకింపగా ఆలనుభవము వెల్లడింపననువు
 పడుటలేదు. ఐనను ఈ కింది పద్యమును వ్రాసికొని, నా ఆనం
 దములో కొంతశబ్దమయముగా వెల్లడింపదలచి, ఈ పద్యమును బం
 పుకొనుచున్నాను .... ..

మ॥ అనుగుణబాస పవిత్రమయ్యెజ్జమి. గాంధీభారతంబున్ రచిం
చిన మీకైత బెడంగుచేత, ననఘా! శేషార్థ, నిర్వాణ చి
త్తణ గాంధీమృతి సంస్మృతింగరుణగీ ♦ తన్ బాడ, భూదేవతా!
ప్రణామములు... ఇహకరించెడి రసా ♦ వ్యాపాతి ముగ్ధాశ్రిన్॥
అచిరకాలమున మీ భారతము పూర్తి చేయ శ్రీ శ్రీ
వాసమూ ర్తి అనుగ్రహించు గక!

—o—

(శ్రీ) పింగళి లక్ష్మీకాంతము యమ్. ఏ., గారు ఆంధ్రాయనాని
వర్నితీయందు, ఆంధ్రభాషా డిపార్టుమెంటునందును, రీసర్చిడిపార్టు
మెంటునందును పథములుగా పనిచేసి, రిటైరైన విఖ్యాత పురుషుని
వీరి అభిప్రాయము నిర్వాణపర్యమునందు పూర్తిగా వెలు
వడిచియున్నాము. వానియందలి ప్రధానాంశములను ఆపుస్తక
ప్రచురణకు తర్వాత నొసంగిన అభిప్రాయములను ఈ క్రింద
బొందుపరచుచున్నాము:—

* * *

కవి మొదటినుండియు మహాత్మునియెడ, అవ్యాజభక్తి
నెరపిన నిష్కలంక కాంగ్రెస్ వాది గనుక, ఈయనకు ఈ శిలంపు
గలుగుట వింతకాదు. అసలు గాంధీజీని గురించి ప్రసంగించుటకు
గాని ఏమేమి వ్రాయుటకు గాని. యిట్టిసాధుశీలులే యర్హులు....
పవిత్రమైన చరిత్ర పవిత్రమయిన కవిహృదయము, పవిత్రమయిన
కాగితము — ఇంతకంటె వాంఛనీయమేమికలదు? నామిత్రుడు
అచిరకాలములో గ్రంథమంతయు పూర్తియైనది ఆశించుచు
న్నాను. లోకము ఈయన సత్సంకల్పమును ఆమోదించునుగాక.

29-5-49.

I dont quite remember why I omitted making
any mention of your style in my opinion. Now I
express it. It has epic simplicity. I have seen the
manifesto, of your Granthamala. Your aim is
laudable.

(Signed) P. Lakshmikantam.

(బ్రహ్మశ్రీ) నాదెళ్ళ మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిలుగారు. పీరి యభిప్రాయము విపులముగ నిర్మాణపర్వము తొలిపలుకునందు కననగును. ముఖ్యాభిప్రాయము స్థాల్పిపులకన్యాయముగ ఈక్రింద బొందుపరచుచున్నాము.

* * * * *

ప్రస్తుత కథావస్తువే కరుణమున కీరనైనదయ్యెను. తానా కథానాయకునెడ భక్తిభావంబు మీఱ బరితాపపూరిత హృదయుండై వ్యాసినయదియయ్యె. ఇంకరసోదయమునకు దావలములైనవి యుండకుండునా? అట్టివి పాఠకులకే పొడగట్టదగుగాన నిందుదానా రించి విసువొందింపను.... గుణగ్రహదక్షులౌ విచక్షణు లిద్దా నిబరికించి యీ కుసుచుము శిరోధార్యముగానెంచి, యీతచి పూనికనిక గొనసాగించెదరుగాత.... ..

[digneS] నాదెళ్ళ మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి

బ్రహ్మశ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావుగారు యమ్. ఏ., శి రో మణి, విద్వాన్, నేషనల్ కాలేజి, మచిలీపట్నం 29-8-50 న ఈ అభిప్రాయములనొసంగియున్నారు.

శ్రీ) అభినవ గుప్తపాదుల యభినుతి పాత్రము శాస్త్రరసము. సంచారిభావముల సర్వాగ్రగణ్యము నిర్వేదము: శ్రీ మహాభారతము శాస్త్రరస ప్రధానము. శాస్త్రరసము శుభసూచకము

శ్రీరాంధీభారతము నిర్మాణపర్వముతోను, నిర్మాణపర్వము శాస్త్రాశ్రమవర్ణనతోను ప్రారంభమగుట శుభసూచకము. శాస్త్రాశ్రమవర్ణనము శాస్త్రరస సుందరము.

అశ్రమబాలబాలికల విలాపము శ్రీకృష్ణనిర్మాణ ఘట్టమును స్మృతికి తెచ్చుచున్నది. కరుణారసమిచట పాణిము. ఇటవృత్తాచిత్యముచు వాటించి యీకవిగారుచితజ్ఞులైనారు.

VII

ఉ॥ చేసితిహోమముల్ వినియి ♦ సీ! యచుకాగ్రపుగార్వ వినియెడన్
 బూసిన దివ్యపుష్పమయ ♦ భూజమునేటునగూల్చితియెడన్!
 వేసిన నత్యప్రేమలను ♦ పించె లవన్నియు నన్నితావులన్!
 నాసియువన్నె గాంచుతటి ♦ వాడగజేసితివేల పాపుడా॥

ఉ॥ అంచితకాంతివంతమయి ♦ యజ్జసమాన విలాసయుక్తమై!
 మించెడి సౌధరాజమగు ♦ మేల్మీకడాని హారంగులీను నా
 భ్యంచిత “టాజి” యాయనగ♦భాసిలు హర్ష్యముజ్ఞానలోక మం
 దెంచక స్తంభవక్రతకు ♦ నీవిధి సౌధపినాశమెంచెదే॥

ఉ॥ ఇంతవిశాల భూమిపయి ♦ నించుకపాలను ద్రావి, పళ్ళ నో!
 క్కింతమెసంగిలోకముల ♦ గీడులడంగను శాంతిగీతికల్!
 చింతల బాపబాడుకడు ♦ చెన్నగుకీరకిశోరి నెట్లులన్!
 వింతగగోరి కొట్టితివి ♦ వీర్యమె? నీమది చల్లనాయెనే॥

అను పద్యములు ప్రతిభాజన్యములు.

సీ॥ అతడటే మొనమొన్న ♦ హైందవవ్యధబాప
 నూరూర నవకాళి ♦ నోర్చిదిరిగె!
 ఆతడటేయిస్తాము ♦ మతమువారలగావ
 నుపవాసమీడ్చిలి ♦ నుపగమించె!
 అతడటేలాహోరు ♦ నతివల రక్షింప
 సరియైన మార్గంబు ♦ జక్కజూపె
 అతడటే యీభార ♦ తావని జీల్పంగ,
 నదివద్దు వద్ద ని ♦ యనియెమొన్న!

గీ॥ ఎల్లకాలంబు నైక్యంబు ♦ నెదనునమ్మి!
 సర్వకర్మముల్ దేశంబు ♦ జక్కజేయి!
 జేసి రాజ్యాంగసన్యాస ♦ జీవితంబు
 గడపి యైక్యంబునకు బ్రాణ ♦ మెడలనిచ్చె॥

VIII

సీ॥ దక్షిణాఫ్రికాయందు ♦ దననుమోసమొనర్చె,
 ననికొట్టు ముస్లిము ♦ గనెడి నగవు
 పరదేశవస్థల ♦ బావకజ్జాలల
 పాల్సేయుపట్టున ♦ బరగునగవు
 తన్నవ కిద్రోసి ♦ తన్నుచు నుమిసిన,
 యతనిక్షమించుచో ♦ నమరునగవు
 అతిభక్తి నీకోర్కి ♦ నాభరణాలిచ్చు
 చిన్నపిల్లగొనరు ♦ వన్నెనగవు

గీ॥ స్త్రీలు తమమేచి నగలెల్ల ♦ దేశమునకు
 నిలువుదోపును గావింప ♦ నిలచినువు
 ప్రేమదళిం త దీవించు ♦ ప్రియపు నగవు
 గాంచమాయొకగాంచమా ♦ ఘనుని నగవు॥

మొదలగు పద్యములు, భావగాంభీర్యమునకు, సుఖశయ్యకు
 వృత్తేదితికి, ధారాశుద్ధికిని దార్కాణములు.

మహాత్ముని భక్తులీకపులు, గ్రంథమంతటను కవిహృదయము
 స్పష్టమే. శ్రీగాంధీభారతము, భారతమగుగాక.

[Signed] భాగవతుల కుటుంబరావు
 29-8-50

సంపాదకీయ భూమిక.

ఈశ్వరసంకల్పముచే శ్రీగాంధీభారతియు రెండవవార్యాము బాల్యపర్వము నిప్పుడు ప్రచురింపగల్గితిమి. మాస్వాతంత్ర్యకుసుమ మూలముండు తృతీయకుసుమము. దీనిసారభిముఖాధ్యక్షుని దేశ దిశలు నువ్యాప్తమై, సర్వజనమాన సాహ్లాదము నొనగూర్చుగాత మని యాశించుచున్నాము. ఈ కుసుమమాలను ప్రైవేటు టిమి టెడు కంపెనీగా రిజిస్టరుచేయు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆవి యచిరకాలములోనే ఫలోన్ముఖమునకువచ్చి, ఇంతకం టెను హెచ్చు భాషానేవకు మాకును ఇతర గ్రంథరచయితలకును నవ కాశముగలుగజేయ గలుగునని తలంచుచున్నాము.

ఏసంస్థయైనను జనబాహుళ్య సమాదరణవల్లనే వర్ధిలును. అందుకై యీ కుసుమమాల నిర్వహణమునకు సంవత్సరమునకు మేము ప్రచురించు ఆ ప్రచురణలకును, కనీసము పదిహేనాయల నుండి, క్రమవృద్ధిపద్ధతిని చందాదారు పోషక, రాజపోషకమహారాజ పోషకుల తరగతులనేర్పరచి యున్నాము. ఇంతవరకు శ్రీగాంధీభారతియు, ఆంధ్రప్రదేశ్ గ్రామీణుల వారందరును, వారివారి హోదాలనుపుర స్కరించుకొని, తగిన తరగతులయందుజేరి తమవార్షికపురుసుములను పంపప్రార్థన. ఇదివరకే పంపినవానికి మావందనములు. వలు పురు భాషాభిమానులు, మహారాజపోషక, రాజపోషక శ్రేణుల యందు జేరుటకుద్యమించుచున్నారు. వారింనుక తొందరపడిన కార్యనిర్వహణమునందు మాకు చేయూతిసాగిన వారగుదురు. అట్టివారికి మార్గదర్శకులుగా బందరు మిస్టర్వాటాకీసు స్థాపకులలో నొకరయిన శ్రీ కూనపరెడ్డి వి. రాఘవయ్యనాయుడుగారు అడిగిన తుణముననే రాజపోషకశ్రేణియందు జేరినారని ప్రచురించుటకు గర్వపడుచున్నాము. ఇంతవరకు చందాలనిచ్చినవారి కందరికిని నితరకారణములచే ప్రచురణయందాలస్యమైనను, ఆ ప్రచురణల వరకును వారేమియు చందాతిరిగియాయవలసిన అవసరములేదని. విన్నవించుచున్నాము. అగు ఆలస్యమువల్ల తొంతిజూపప్రార్థన కవిశేఖరులకును, గ్రంథకర్తలకును నొక్కవిజ్ఞాపన. ఈ

అధునిక కాలమునందు భాషాభూషణములగుటటి పు సకములకు రచి
యించినను, బహుశాలభాలికోపయోగములైన వానిని రచించినను
తద్గ్రంథప్రచురణచేవచ్చు లాభములయందొక వీసముభాగమైనను
తద్గ్రంథరచయితలు పొందుటలేదన్న సంగతి ఎల్లరికిని [మీరు] తెలి
యవిదికాదు. దీనియందు గ్రంథకర్తలనుగాని, తత్ప్రచురణ కర్త
లను గాని తప్పుపట్టుటకు వీలుకాదు. అధునిక నాగరికతాదర్శము
లును, జీవిత సంఘర్షణయును (Struggle for existence). దీనికి కారణములు. ఈ లోపమును తీర్చుటకును, గ్రంథకర్త
గ్రంథప్రచురణకర్త లిద్దరును పరస్పర సహాయపరయములై, దేశ
భాషాసేవకొనర్చుటకు వీలగు సూతనవంశను దొక్కట కు
మార్గనూచకముగా నీ స్వాతంత్ర్య సమరమున పాపించితిమి.
గాన దీనినూతములను మీరు హృదయపూర్వకముగా గ్రహించి
ఈ ప్రయత్నమును జయప్రద మొనర్పవలయునని యూహించు
చున్నాము. వివరములు శైక్రటరీగారి నుండి తెలిసి కొనవచ్చును.

మరియు విజ్ఞాన వ్యాప్తికై, జనసామాన్యోపయోగమునకు
పెద్దవిషయములను గూర్చి, చిన్నచిన్న పుస్తకములను, ఇంగ్లీషులో
'పెంగ్విన్ సీరీస్' యను శీర్షికక్రింద ప్రచురించి, విశేషవిజ్ఞానవ్యాప్తికి
తోడ్పడుచున్నారు. అటువంటి భారతీయసాంఘభూషణములగు వినో
దసంయుత విజ్ఞానకుసుమములను కూడను ప్రచురింపమాతలంపు.
దానిని ఫలోన్ముఖ మొనర్చుభారము ఆదరణ శీలరగు సమగ్రాన్య
ముమీద నున్నదని వారికి జ్ఞాపకము జేయుచున్నాము.

మరియు మనము స్వతంత్రతాస్థితి బడసితిమిగాన, భావికాల
మునందు దేశభావలవృద్ధి కపరిమితమైన శుభపరిస్థితు లేర్పడినవి
భావపలువిధముల వృద్ధియై, నూతన గ్రంథముల కెంతయో తావే
ర్పడినది. గాన దానికి నడుములు బిగించి, దేశభాషాసేవ లొనర్చు
ప్రయత్నముల కన్నిటికిని మీరే దోహదము నొనర్పవల
యుననియు హెచ్చరించుచున్నాము. ఇదే మాప్రయత్నము.
దీనిమీరందరును సఫలమొనర్చెదరుగాక.

ఓంతల్ సత్. శాంతిశాంతి శాంతి:

శ్రీ గాంధీ భారతము

బాల్యపర్వము.

—: విషయసూచిక :—

స్వాంత్ర్యకుసుమమాల ప్రచురణలపై ముఖ్యపత్రికలయొక్కయు, కవిశేఖరులయొక్కయు ఆభిప్రాయమణిమాల	1
సంపాదకీయ భూమిక	9
గ్రంథకర్త యుపోద్ఘాతము	11
నిఘయసూచిక	14
తప్పొప్పుల పట్టిక	16
ప్రకటనల వివరములు	19
గాంధీమహాత్ముడు గీతాదర్శిత కర్మయోగి	20

—.....—

నెం.	పేజీలు
1. ప్రస్తావన	1
2. ఛాదరి ప్రశ్న	2
3. అభినవ సూతుని పూర్వచరిత్ర	6
4. స్వప్నము	12
5. అదర్శమానవ కథోపన్యాసనియమనము	
6. సూత్రీయజ్ఞము	13
7. అభినవసూతమాని యుపన్యాసారంభము	14
8. సారాష్ట్ర స్వదేశసంస్థాన వర్ణన	16
9. రాజకొటవాసము	21
10. ఇంగ్లీషువిద్యాభ్యాసము	21
11. మాంసభక్షణోపాఖ్యానము	28
12. బాల్యవివాహ ఘట్టం	27

XII.

13. వివాహము	30
14. హుణదేశవిద్యాభ్యాస ప్రయాణము చింతనము [సీసపద్యము తా వాత]	31
15. ఇంగ్లాండు ప్రయాణము	33
16. రాజ్యాంధము	37
17. రాజ్యాక్రమణము	37
18. సైన్యపరివర్తనము	38
19. మీరలు తిరుగుబాటు	40
20. సేనలు ఢిల్లీ చేరుట	41
21. నీలు ఘోరములు	43
22. కాన్పూరు దురంతములు	46
23. శిక్కు-సేనల నిరాకరణము	46
24. ఢిల్లీయుద్ధము	50
25. కాన్పూరు రెండవ యుద్ధం వీరతంతియా తోపి	56
26. ఝాన్సీలక్ష్మీబాయి వర్ణన	57
27. బుడదార నానా	59
28. బిస్మి-అఘత ప్రయాణము	60
29. లండను ప్రవేశము	60
30. లండను జీవితము	61
31. బార్-అట్-లా-వ్యాసంగము	63
32. తిరుగు ప్రయాణసన్నాహము [తాచనువంద-పద్యము పైన]	65

గ్రంథకర్త యుపోద్ఘాతము

శ్రీ గాంధీ భారతము నాదలి రెండవ వాల్యూము బొల్క పర్వమును పాఠక మహాశయుల కందించు చున్నాను. నిర్వాణ పర్వమును ప్రియమిది సంవత్సరము పైబడినది, మహాత్ముని వధ విచారణ తుది యగుటకైన యాలస్యము చేతను దానియందు హంతకుడయిన శ్రీ గాంధీ వాఙ్మూలమును గవర్నమెంటు వారు పాస్సైక్రిబు చేసెవరని యనుకొనక పోవుట చేతను వాని తాత్పర్యములను కూడను చేర్చవలయునని యభిప్రాయ ముండుటచే నాలస్యమాయెను. గవర్నమెంటు చర్యవలన ఆప యత్నము విమింప వలసెను. తదనంతరము కొంచెము దేశ స్వాస్థ్యము సరిగా నుండ కుండుటయు, నాలస్యమునకు కొంత కారణము. ఉదార స్వభావులైన పాఠకలోకము దీనిని మన్నింతురని తలంతును.

తరువాత నీ బొల్కపర్వము నందరికి తెలిసిన నిత్య బాహ్య జీవన విశేషముల, మహాత్ముని స్వీయచరిత్ర యందును, నితరులు వాసిన జీవిత చరిత్రలందును నవి సవిస్తరముగా నుండుటచే వానిని వర్ణింప బ్రయత్నింప లేదు. వర్ణనలవల్ల లాభము విశేషముగా గాన్పింపకుండుటచే నట్లుచేయ బడినది. కాని మహాత్ముని మానసిక ప్రవృత్తి చిన్నతనము నుండియు నేవిధముగ వివిధ పరిణామముల బొందినది 'తెలియ వచ్చినంత తేటపఱచి'తిని. మఱియు నింతవరకు పర్ణింపబడిన బాల గాంధీ జీవిత విన్యాసమును మార్చిన హైందవ స్వాతంత్ర్య ప్రథమ సంగ్రామమును (1857వ సం॥ శిపాయి మ్యూటిని) దానియందలి ముఖ్యాంశములను ప్రథమమున భయము లేకుండ వర్ణింప గలిగెనని కొంత విశేష సంతోషమును బొందు చున్నాను. మఱియుదీనియందు దేశభక్తుద్దీపనము కలుగజేయు ఘట్టములకు, కవులీయదగిన వర్ణన సత్కారముల వర్ణింపగలిగెనని కూడ సంతసించు చున్నాను. ఆపీయ మహాత్తర త్యాగమును సూచించు నొకవిన్న దీపికగాను వెలిగించ గల్గినందులకు గర్వించు

చున్నాను. వీనిలోని చరిత్రాత్మక విషయములు మహాత్ముని స్వీయ చరిత్ర నుండియే స్వీకరింప బడినవి.

నేనీ శ్రీ గాంధీభారతమును వ్రాయబూనుట మహాకవికాళి వాసకృత— “కృత సూర్యప్రభవో వంశః కృత చాప్రిసయా మతిః” అను శ్లోకమును జ్ఞాపకమునకు తీసికొని రాకమానడు. నేనును ఆ భావమును బొందినటువంటి వాడనేకనుక మహాపురుషులందఱి నీ క్రింది విధమున నర్థించు చున్నాను. మహాత్ముడు కవిమాతృల సామర్థ్యములకు సత్తుడయిన మహా పురషోత్తముడు. గోపికలు కృష్ణమహాత్ముని వర్ణించి శరింపినటుల మన గుండలి కలిశాకనల్లా లోకోత్తమ పురుషు సభిష్టులై పరింపవచ్చును. మహాత్ముని చిత్తము నందలి రసవత్పుండర్భములు కలవు. ఏవార లేరసవత్పుండర్భమును పర్ణింపవలెగిన, దానినే యేర్పర్చుకొని వర్ణింప వచ్చును ఆ భాగము నకు గాని ఆపర్వమునకుగాని వారికర్తృత్వమును నిర్దేశించి ప్రచురించెదము. కనుక పేర్లన్న కవీశ్వరులందఱును తమ కవితా సరస్వతికి తగు సార్థక్యము నొసంగి ఈభారతమునందు పాల్గొనవలయునని హెచ్చరించు చున్నాను. నేను పంచవింశతి పర్వ విరాజమాన మకానటుల సీభారతమున గలనద్యాగముల నేర్పరచి యున్నాను. వానిని తెలియుజేయుమని కోరినను కవీశ్వరుల కందఱికిని తెలియజేయ సన్నద్ధుడనై యున్నాను. కమక శైలరును దీనికి దోడ్పడుట చారివిధియని విజ్ఞాపన. ఆవిధమున మనమందరమునుజేరి యుగపును ఘడియిన శ్రీ గాంధీమహాత్ముని దివ్య జీవితగాన మొనర్ప గలిగిన నీగాంధీ భారతమును పూర్తిజేయునపుడు సందేహ రహితహృదయములతో—

సీ॥ కాంగ్రేస్సు వీరులు ♦ కాంగ్రేస్సు చరితన

బుద్ధురవాకు మా ♦ సుధియనగ ।

సంఘ సంస్కర్తలు ♦ సంస్కార కథయన

సత్యాగ్రహులు వారి ♦ సాధననగ ।

విప్లవ ప్రియులెల్ల ♦ విప్లవాదర్శినా

నార్థికుల్ తమ సూక్ష్మ ♦ యాగమమన ।

హరిజనోద్యమవాదు ♦ లురుతర నిధియన

హిందు ముస్లిము లైక్య ♦ సింధువనగ ।

ఆ॥ వె॥ హింది & దులెల్ల రెండు నారయనట్టి ।

కలిత : స్వభావ ♦ కల్పకమన ।

మాప్తుదేశభక్తి ♦ మాణిక్య రుచిరమా ।

దాని గాంధీ భార ♦ తంబు వినుడి॥

సీ॥ దేశభక్తులు దివ్య ♦ తేజంబు గనెదరు

హిందూవాల్ గందు హృదిని మార్పు ।

సకలమతస్థులు ♦ సమకాల గ్రంథము

సాధన తృప్తినులోక ♦ శాంతి గలుగు ।

ప్రేమ సాగంధ్యంబు ♦ పృథివిని నలమెడు

స్త్రీలు రాజ్యంగ వి ♦ ధిజ్ఞులగుదు ।

రథికార కాణత్వ ♦ బధితత్వములు వోపు

బాధ్యతలో హక్కు ♦ పరిధివిల్లు ।

ఆ॥ వె॥ నీతితోడ నాశ ♦ నిరణంబు వజ్రులును ।

మేలు మీటనట్టి ♦ సీరధియన ।

గాంధీ భారతము ♦ గడు వేడ్క జదివిన ।

ఆంధ్ర పుత్తులార ♦ యరయ రండు॥

ఉ॥ ధీమాలు ధీవిశాలురును ♦ దేశ పవిత్ర ప్రాప్తభావ వి ।

స్తార సువర్ణ నావిలసి ♦ త బని సారెకు నెంచనవ్య వా ।

పూర సుధా ప్రాప్తమగు ♦ వ్యోమధునీనమ వాహినీశుభా

దార సురూప పుంగవ ♦ ధారలదోగి తరింపకే జనున్॥

— అనియు చెప్పి. మనవిధి నిర్వర్తించితిమని గర్వింప

వచ్చును.

మరియొక్క సంగతి వచింపవలసి యున్నది. ఈ బాల్యపర్వ రచన నతివాత్సల్యముతో దిలగించి తప్పులదిద్ది యొప్పులను సుడి కారముల నలవటిచిన మా స్నేహితవర్త్యులయిన బ్రహ్మశ్రీ నాదేశ్వర దక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగారి కెంతయు మానందన సహస్ర్రంబుల నర్పించు చున్నాము.

శ్రీగాంధీభారతము బాల్యపర్వము

త ప్ప ప్పు ల ప ట్టి క

పేజీ	పంక్తి	త ప్ప	ఒప్పు
2	4	లవి	లలి
2	9	దుష్టాత్మున్	దుష్టాత్మునిన్
3	23	వచ్చితే	వచ్చితే
5	7	విస్తృత	విస్తృత
9	18	గాలిగాన్	గాలిగాన్
10	13	బోలె	బోలెన
	14	పంధ	పంశ
12	చివరకందపద్యమునందు 3, 4, గార్యమువశ్యసంప న		
	పాదములువదలబడినవి వార్యంబగుకార్యకలనవరలకయున్నన్.		
13	2	హ	హిస్త
14	18	న దమున	నందమున
17	3	వృద్ధిగా	వృద్ధిగా
22	13	యాండ్లయు	యాండ్లయు
26	12	ప ధంబుల	ప ధంబుల
27	10	చందురునివలె	చందురువలె
28	15	ద్రావతి	ద్రావతి
29	10	తేజశ్శీలన్	తేజశ్శీలన్
30	19	నొకళొకళ్ళ	నొకళొకళ్ళవై
31	7	విద్యాభ్యాస	విద్యాభ్యాస
32	20	బందును నిండునుంప	బెందునునింటనుంప
		తన నెం	దనయిం
34	15	యెప్పరింప	యెప్పరింప
35	1	అట్టి అం	అట్టి యం
	18	సర్వోత్తమంబైన	సర్వోత్తమంబైన

XVII
త ప్పా ప్ప ల స ట్టి క.

వేదీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
37	6	యాదరమున	యాదృతితో
	3	బిక్షుకై	భిక్షుకై
38	4	యగంస్తులే	యాంస్తులే
	10	స్ఫ్రమియిం	స్ఫ్రమియిం
	22	వర్ధంతి	వర్ధంతి
39	3	యందులీ	యందుసీ
	5	నీతధారలన్	నీతధారలన్
	7	యుత్సహ	నుత్సహ
	14	బెఱుంగకయ్యె	బెఱుంగకయ్యె
	22	త్రైంచ	త్రైంప
40	1	పూనకతా	పూనకయ
	11	బూనియ	బూనితా
	8	జూసి	జూపి
	11	మనలు	మసలు
	12	స్థితి	స్థితి
	17	యుద్ధ	యుద్ధ
	20	తెలిదంబుగా	నెలిదంబుగా
	22	ప్రతి యు	ప్రతిష్టయు
43	1	కృతులనందు	కృతులయందు
	21	లవలంబె	లవంబె
45	15	న్నీజాతి	న్నీచాతి
46	18	దేశసే	నియతసే
51	6	చను	సను
56	10	అంగకుమాల	యాంగకు
		యాయులి	మార్గయాయులి
57	13	నిసుల	నిస్తుల

XVIII

త ప్పి ప్ప ల ప ట్టి క

58	24	మేము	మేమి
59	9	కేందుటో	కెందుటో
60	19	నల్వంకలనా	నల్వంకలమీ
62	13	వాసంబు	వాసంబు
64	11	యధాతంధబు	యధాతంధంబు
66	17	ఆవిధి	ఈవిధి
	22	వాత్సల్యము	వాత్సల్యము

—: స్వా తం త్ర్యకు సు మ మా ల:—
మ చిలీ పట్నం

ప్రధాన కార్యస్థానము — బందరు [కృష్ణ జిల్లా]

ఆంధ్ర కుమారా!—

విజ్ఞానసారథములను నల్లిశలను ప్రసరించు మా కుసు
మమాలకు మీరు మెంబర్లయినారా?— లేకున్న వెంటనే
కండు!....

సారస్వత, విజ్ఞాన, రాచకీయ, కుసుమములు మా
మాలయందున్నవి. వాని నలంకరించుకొనుడు.

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

స్థాపితము: 1923 - హెడ్ క్వార్టర్స్: మచిలీపట్నం

మదరాసు బ్యాంకింగ్: బాంబే మ్యూచుయల్ బిల్డింగ్సు
376, ఎస్.ప్లనేడ్.

త్యాగరాయనగర్ ఆఫీసు
81/82 పాంసిబజారు.

మైలాపూరు ఆఫీసు
49, కచేరీరోడ్డు.

ఇతర బ్యాంకులు — సబ్ ఆఫీసులు

మచిలీపట్టణము, నెల్లూరు, తెనాలి, గుంటూరు, విజయవాడ, ఏలూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణం, విజయనగరం, బరంపురం [గంజాం], గూడూరు [నెల్లూరు జిల్లా], ఒంగోలు, చీరాల, దుగ్గిరాల, నరసారావుపేట, వినుకొండ, అరండల్ పేట [గుంటూరు], గవర్నర్ పేట [విజయవాడ], గుడివాడ, పాలకొల్లు, భీమవరం, సామర్లకోట, రామారావుపేట [కాకినాడ], పితాపురం, తుని, అనకాపల్లి, చికాకోలు [వైజాగ్], జయపూరు [బరిసాన్], చల్లపల్లి, పెద్దాపురం, అమలాపురం, ఆముదాలవలస, కిలారు, సాలూరు, పెడన [కృష్ణా], వల్లపల్లి, మహారాణిపేట [వైజాగ్] జగ్గయ్యపేట [కృష్ణా], గొల్లపూరు [తూ. గో. జిల్లా], పార్వతీపురం, బాపట్ల [గుంటూరు జిల్లా].

అన్ని విధములైన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

* వివరములు ఏ ఆఫీసులోనైనను తెలుసుకొన వచ్చును.

తాడేపల్లి శ్రీరాములు,
మేనేజింగ్ డైరెక్టరు

ప్రత్యేకపుశ్రీరామచంద్రమూర్తి
ఎం.ఎ, సి. ఏ. ఐ. ఐ. బి.
జనరల్ మేనేజరు.

స్వాతంత్ర్య కు సుమమాళ

చతుర్థ కుసుమము

ఉపచార విధానము

అక్టోబరులో వెలువడును

డాక్టర్ యమ్. యస్. ఆచార్యన్
* సుధాత్రయము *

1. డాక్టర్ ఆచార్యన్ దంతసుగం.

దంతములకు, చిగుస్కు కలుగు బాధలు, పోటు
చీము నివారించు అమోఘమైన ఔషధము. విదేశ
టూత్ పేస్టుకంటె బాగుపరిచేయును.

2. డాక్టర్ ఆచార్యన్ Digestive Tonic. జీర్ణసుగం

— అజీర్ణమును అణచి ఉత్తమమైన ఆరోగ్య
మును కలుగజేయును.

3. డాక్టర్ ఆచార్యన్ Asthma Lysin

— అన్ని విధములైన ఉబ్బసములను నివారించును.

M. S. A. C. WORKS.,

Godugupeta

: :

MASULIPATAM.

పుష్పామోదావివయతౌ
దేశకల్పాణ కాఠకౌ

నామి సద్గుణ విభాజితో
కస్తూరీ గాఢి దంపతీ॥

స్వాతంత్ర్య కుసుమమాల

Editorial Board.

(Cont.)

— o o o —

5. అవటపల్లి హనుమంతరావుగారు.

6. అగ్నిహోత్రం విజయసారథి ఆచార్యగారు
ఆయుర్వేదాచార్య

— : మహారాజ పోషకులు : —

1. కుత్తాలం వీరాధిపతులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ తి. వికృ
మానంద సరస్వతి స్వామివారు.

2. శ్రీ కాకర్లమూడి సుబ్బారావునాయుడుగారు M. A.
A. S. Co మేనేజరు.

— రాజపోషకులు —

~~~~~

శ్రీ కూనవరెడ్డి రాఘవయ్యనాయుడుగారు.
మినర్వాటాకీసు మేనేజింగు డైరెక్టరు.

శ్రీగాంధీ భారతము

—(బాల్య పర్వము)—

=====

—: పృ స్తా వ స :-

కం॥ పలికెడిది గాంధీ చరితము ।

పలికించెడి శక్తి సత్య ♦ భానోదయమే ।

పలికిన దృఢీయ యుద్ధము ।

కలుగన్ రాదనెడి సమ్మ ♦ కమ్ముజనించెన్॥

కం॥ సృష్టిని నాశనశక్తులు ।

స్పృష్టంబుబుధి తరంగ । సంఘయనిభమై ।

శ్రేష్ఠంబగు ధర్మలతను ।

నష్టం బొనగూర్చవెలయు । నాటికి డిందున్॥

కం॥ మృదులతను గాచు కొఱకై ।

సదమల విశ్వాసయుక్త ♦ సత్యాహింసల్ ।

కదవె తరంగము లాపగ ।

నదనెఱుంగుచుఁ గట్టు కట్ట ♦ లనఁగను వానిన్॥

కం॥ కట్టెడి కాలములందున ।

గట్టిగనావ్రాయు గాంధీ ♦ ఘనతరసూక్తుల్ ।

కట్టను రమ్యపుఁ బచ్చిక ।

పట్టులొ చిఱులతలొ యగుచుఁ ♦ బరఁగినఁ జాలున్॥

కం॥ పచ్చిక పట్టులు బలమై ।

హెచ్చు ప్రవాహంపు నీటి ♦ హీనపు బలిమిన్॥

ద్రచ్చుఁగ నొడ్డులు కరఁగక ।

విచ్చక నిలువంగఁజేసి ♦ వెలిగిన ముదమా॥

కథాప్రారంభము — ఛాందరి ప్రశ్న

మ॥ కలడే యీకలియందు ధర్మమునకే ♦ కష్టముదానోర్చి శ్రీ ।
 లలనాపాంగ కటాక్షచందికల ని ♦ ర్లక్ష్యంబుగా దోచి ని ।
 స్తుల నిర్లిప్త విగాగ పద్ధతులలో ♦ దుర్మార్గ సంఘంబులన్ ।
 లవి సన్మార్గముజూపి వృద్ధిగనగా ♦ లాలించువాడెవ్వడేన్॥

శా॥ ఏదో పాపనకార్య నిర్వహణకై ♦ యీభూమిపైఁ బుట్టి యా ।
 ప్రాదుర్భావ విశేష దివ్య మహిమన్ ♦ రాజులు సచ్చక్తులన్ ।
 సాదన్నేర్చుచు దుష్టమారణము ని ♦ చ్చల్ సేయునేకాని, యే ।
 జోదైనం దనశత్రుగోధమడంగన్ ♦ శోధించి మర్చించెనే॥

శా॥ ఐశ్వర్యంబు దయామయత్వముననే యాఁగాన దుష్టాత్మున్ ।
 శత్రున్నాశ మొనర్చుటే యతనికిఁ ♦ సంకల్పమెట్లె గృహన్ ।
 విశ్వాసార్హునరుంబొనర్చి మహిమన్ ♦ బ్రేమక దగన్ జూపి యీ ।
 విశ్వంబున్నతిఁ బోచి విశ్వపతిగా ♦ వెల్గొందుటల్ చెల్లదే॥

ఉ॥ రాజులు క్రూరహింసల ధరంజరియించుచు నుండు వారి ని ।
 ప్రేజుల జేయగా నదియె ♦ తీరున దుష్టపథానుగాములై ।
 రాజులువారలే వలయు ♦ రమ్య సుధర్మవధమ్ము వీడుచో ।
 సాజముగా బలోద్ధతుల ♦ సాహసమేకద వారినొంచెడున్॥

ఉ॥ పుట్టినదాదిగా జగతి ♦ బూజిత సత్య ప్రసక్త చిత్తుడై ।
 కట్టడి సత్యశక్తులను ♦ గాఢతదీయ తితిక్ష గూర్చుచున్ ।
 గట్టిగ లోక సంపదల ♦ కాంక్ష నొకించుకపోక యన్నిటిక ।
 మెట్టియు సత్య ధర్మముల ♦ మిక్కిలి కూర్చిన నేతయందునే॥

చ॥ నిరతమిటుండ గావలెను ♦ నిర్మల కర్మ పరత్వ దక్షతల్ ।
 పరమ పవిత్ర జీవన ప్రా ♦ భామహిమంబు లిటొప్పుగావలెక ।

దిరముగ బ్రహ్మచర్యవ్రత ధీక్ష లిటుండగ నొనటంచు ను ।
స్థిరతర దివ్యజీవన వి ధి శిష్టతఁ జూపినవాడు కల్గునే॥

ఉ॥ స్త్రీయనదుగ్ధణంబు లుగ ధి సిం చెడు రమ్యమనోజ్ఞపేటి, పా ।
పాయత దుష్ప్రవాహముల ధి వారితరీతి నడంగు సంద్రమో ।
హోయనిచాటు పూర్వుల కుఱియకల దిద్దుచు లోకకైక్తిన్ ।
నాయకమాళి నారియని ధి నాయకుడెవ్వడు చూపెనీతజ్జన్॥

ఉ॥ సత్యము సర్వసద్గుణ ప్రాప్తి ధి శస్త్ర ప్రభాయిత రత్నరాశిలో ।
నిత్యము నద్వితీయగతి ధి నిర్మల శాంతి ప్రసన్నయుక్త సం ।
స్తుత్యగతి వెలుంగుచు వి ధి శుద్ధుని నా పరమేశు దివ్య సాం ।
గత్యము గల్గజేయునని ధి కాంక్షను జూపినవాడు కల్గునే॥

ఉ॥ ఎప్పుడో యర్థదేహమును ధి నిందు నిభాస్యకొసంగి చిత్తమున్ ।
మెప్పున నామహా మహిము ధి మీద నెనిల్చి మనోజగల్చియా ।
ముప్పదిమూడుకొట్ల సుర ధి ముఖ్యులు భక్తి వినమ్రభావమిం ।
పొప్పుగఁ జిన్నయాత్మడుగఁనొప్పెడు తాండవమూర్తిగాంచిరో॥

ఉ॥ ఆవిధి సంస్కృతిన్ వెలసి ధి యాఘనలీలను గాంతగూడి సం ।
భావితరీతి నుండియును ధి భవ్యగతింగడు బ్రహ్మచర్యజ్ఞై ।
సేవితసత్కథా విభవ ధి శ్రీయుతుడై యఘదూరుడై సదా ।
పావనశీలుడౌ నరుడు ధి భాసిలు నేకలి నెచ్చటేనియన్॥

ఉ॥ దుష్టులగూడి వారిగుణ ధి దోషములెల్లను దిద్ది సత్య ని ।
ర్దుష్ట ప్రవర్తనంబిటుల ధి దోషగనౌనని చూపి, ఘోర పా ।
పిష్టుల క్రౌర్య ధుర్యపువి ధి వేక విహీనత, నాప గట్టిగా ।
శ్రేష్ఠతదీయ జీవితము ధి చేతుల బెట్టినవాడు కల్గునే॥

మ॥ అతివా వచ్చితె నీదురాశకును నే ధి నాపాథ మేఘాభిక్తై ।
యతిలోభార్తి నిగుండు చాతకమునాఁనాశనగవా యుంటి నం ।

చలివొల్లభ్యము చూపుభర్తయనగా నామృత్యువుం గాంచునా |
తత వేదాంత పథానుసరిగలదే ♦ ధాత్రిఁ ఘనుండొక్కడే॥

చ॥ విధులను జేయుటే మనుజు ♦ విశ్చితధర్మము తత్ఫలంబులకా |
బుధులు మనంబునందెపుడు ♦ పోలమచింతయొనర్ప ద్వంద్వముల్ |
మధురత నొక్కరితని స ♦ మంబుగ భోగ్యములంచు జాతి స |
ద్బుధ నికరంబు మెప్పుగను పుణ్యచరితుడు కల్గునే భువికా॥

చ॥ శ్చుతిహిత సర్వకామముల ♦ నొప్పుల బోవుచు నందువశ్యుడై |
వెలలను బొందకేకమల ♦ పీఠిని బొల్చెడు నీటి బొట్ట నా |
ధృతి శుఖదుఃఖము ల్లుగు ♦ తీరుల నొక్క విధి జరించునా |
యతమతి నిత్యతోషితుడ ♦ హా! స్థిత ప్రజ్ఞడు గల్గునే భువికా॥

శా॥ శాస్త్రజ్ఞానప్రభావిశేష మహిమల్ సామ్రాజ్యముల్ పెంపగా |
శస్త్రానీకవి వృద్ధలోభ మదమా ♦ తుర్యాస్మృతౌవారి న్య
స్తాస్త్రుల్లాగ నొసర్చి ప్రేమగుణ పాశస్త్ర్యంబు చాటించియా |
యస్తాపరాధ విమూఢతన్నడచె సద్వ్యయత్నప్రావీణ్యముకా |

ఉ॥ జ్ఞానము శాస్త్ర పాండితియు ♦ నాదగు సోదరదేశ వాసన |
స్మానిత సాధద్రవ్య ధన ♦ నాశముకై వినియక్తమైన, న॥
వానినిముట్టి నేననుచు ♦ భాసురయంత్ర విహీనసర్వ క |
శ్యామదమైన పేదటిక ♦ మందిన ధీరుడు నున్న యీతటికా॥

చ॥ అని యడిగె మహాశయవిహాయసభాను సమానమూర్తిపా |
వనశుభగామి దర్శిత ♦ ప్రభావ ప్రదీపిత నిత్యజీవినా |
ననమున త్యాగతేజము ద ♦ యామయ నైజము శెట్టిసే యన |
త్యనుపమ దేశభక్తి తొలుకాడు వినూతన సూతనామునికా |

ఉ॥ పావన జీవయాత్ర నిర ♦ పాయత రాటము ద్రిప్పి ధర్మ సరి |
భావితరీతి ఖద్గరు న ♦ పాయక సేసియు తుద్రవాంఛలకా |

భావమును వదలకు కౌము * భంగుల బొల్పుచులచ్చియక్కదా |
సేవనిమిగులైన గూ * శ్రేష్ఠుడు ఛాచరినాముఃకాశతో ||

స॥ చలువల కిక్కయై వెలయు * చల్లని మెల్లని పిల్లనాయుపులోః
జలభరమా సరోసరము * ఛాయల కోభిలు దివ్యపుష్ప పే |
శల రజముంగనక వజలి * చారుతంబకు దేశనూత ని |
గ్మల శుభకీర్తి వాసనల * గ్రాలెడుకీర్తి దలంప జేయుచుకా ||

ఉ॥ వీచెను నారిపై జదల * విసృతకాంతి విరాజమానుడై |
తోచెను రాగయుక్తుడయి * తోయజ బాంధవుడల్లనల్లనన్ |
ప్రాచి మహీధగ సోవర * భాసుర శృంగపథంబుదాటి, స |
తాంఛన కాంతి వెల్లువలు * ధారుణి నల్లడలందు నింపగాన్ ||

చ॥ కలకు కలండటంచు మది * గౌరవభావ ప్రపూర్ణరాగ సం |
చలనము తత్త్వ ణం బొదవె * సద్గుణజీలు వినూత్నసూతు స |
ద్గళమున, సత్యమే యనెడు * దారినినూచె సమీర ప్రేరితో |
జ్వల శుభపుష్ప సంభరిత * వల్లులు నాయెడ నొదలల్వడిన్ |

సీ॥ కట్టుఖద్దరుకన్న * కాంతికోభిలుచున్న
తరుణమా ఛాయల * దనువునెలయ |
తనువు సారునుమించి * తళుకులగనులొచు
నేత్రద్వయంబుడు * నెగడుచుండ |
నయనకాంతులనవ్వు * నవ్యశాంతస్ఫూర్తి
నిలయమై వదనంబు * చెలువమొప్పు |
వదనశాంతత మించి * పరలునాశయదీప్తి
సర్వదేహంబును జక్కదీర్పు |

తే॥ గీ॥ రూఢి హైందవ త్యాగస్వ * రూపమనగ |
నడరు నభినవసూతు వి * ఖ్యాతమూర్తి |

తీర్పుత క్తి విభ్రమణంబు ♦ తీరుగనుచు ।
కలడు కలడంచు బల్కెను ♦ గంతమెత్తి ।

అభినవ సూతుని పూర్వ చరిత్ర

ఉ॥ ఆదరభావ విస్ఫురణ ♦ సంచిత ధీనిత ప్రసక్తితో ।
నాదిని నాంగభావను మ ♦ హాస్యను నభ్యసనం బానర్చి, జ్ఞా ।
నోదయమంది, కీర్తిలత ♦ నుత్తమరీతిని నల్లెంకులన్ ।
బోధిని వ్యాప్తిజెంది ధన ♦ పుష్పములన్దగ నిచ్చుచుండగన్॥

చ॥ నిఖిల సభాస్థలంబుల, న ♦ నిందిత ధర్మప్రతిష్ఠితంబులై ।
యఘ విముఖంబులై వఱలు ♦ న్యాయమహోన్నతమందిరంబులం ।
దళిల మనీషులందున మ ♦ హాధికుడన్న పతీతి యొప్పుగా ।
సుఖమయ జీవితంబును ♦ విశుద్ధ విధానమునందు నేర్పడన్॥

కం॥ కారులు వరసాధంబులు ।
నారామంబులును వఱలె శ్యామల ససోయ ।
దార గ్రామంబులును న ।
నారత లక్ష్మీనివాస ♦ నర్తన సీమల్॥

ఉ॥ కొవ్వన దన్నువీడెనను ♦ కోపభరంబది యాత్మనేడనో ।
దస్యల దాగియున్న మద ♦ దాహ సముజ్జ్వల కీలలోయనన్ ।
రివ్వన బుద్ధి భస్మ మొన ♦ రింపగ నుందరి జంపి యెవ్వఁడో ।
జవ్వసపు స్మదంబునను ♦ జయ్యనజేసియు దాను వచ్చితోకా॥

కం॥ ఇచ్చెదను లక్షరూకలు ।
హెచ్చగు మణిరాశితో న ♦ హీనప్రేమన్ ।

సత్యముగ దానిపైగా ।

నిచ్చెదనను గావలయు ♦ నీవలెససువులే॥

ఉ॥ రక్షణజేయుడినను ని ♦ రంతరమున్ ఋణబంధవర్తినై ।

యక్షయ సంపదల్తగ బ ♦ దాంబుజ సీమల నింతునెప్పుడున్

శిక్షను బాపుకన్న నృప ♦ శేఖరు పట్టియన్యాయమందిరా ।

ధ్యక్షుని న్యాయవాదపద ♦ దర్ప మహాన్నతిమించి గెల్చినన్॥

క॥ నిండెను సువర్ణభాజన ।

తండంబుల సాధసీమ ♦ ధనరాసులనే ।

పండించిరి ష్టేత్రములను ।

దండిగ రత్నాల సగలె ♦ తాల్చిరి తరుణుల్॥

ఉ॥ హెచ్చున నార్జనల్లలుగు ♦ నీయభియోగము లెల్లబట్టుచున్ ।

లచ్చలు వేలు రావ్యముల ♦ లాలన నార్జనమించి యొప్పుగా ।

నిచ్చలు ద్రవ్యతృప్త్యును ♦ నిశ్చల వృద్ధినిబొందె ద్రవ్యమున్ ।

హెచ్చెనువానిమించెధన ♦ తృప్త్యు, దృష్టనుమించె ద్రవ్యమున్॥

తే॥ గీ॥ ఇటుల వాణివిలాస లో ♦ లేక్షణముల ।

నిత్యమార్జింప మితిలేని ♦ నిధులు వెలసె ।

పలుకు పలికిన బంగారు ♦ వాన గురిసె ।

యుక్తి జెప్పిన వజ్రాల ♦ యూటలూరె॥

మ॥ ఒకనాడా మహితుండు క్లబ్బుననున్న ♦ హోద్యిక్తభావంబులన్ ।

సకలామాత్యులు రాష్ట్రపాలకులున్ ♦ నైన్యాధిపుల్ ధీరులన్ ।

ప్రకటాహ్లాద విశేషగర్భిత మహా ♦ ప్రాగల్భ్య గోష్ఠీ ప్రశం

సక హాస్యాక్తిరస ప్రసంగముల భాషాస్ఫూర్తితో జేయగన్॥

మ॥ భళిరే! మీరలున్యాయమందిరములన్ ♦ బ్రాహ్మతీన్యాయోక్తతో

భల వాచా మధురామృతాయత ప్రభా ♦ వాల్లభ్యవిభ్రాజితై

దళితారాతి సుసత్యవాద కలనో ♦ ద్యచ్ఛక్తి నుత్పాటనో ।
 తూల నన్మించుచు ధర్మవిర్వహణమౌ ♦ గష్టంబుజ్జేకూర్తురే!

తే॥ గీ॥ అనుచు హితకోటి బుభకోటి ♦ యమలసత్య ।
 మార్గగమనానురక్త స ♦ స్నాన్యకోటి ।
 హాస్యసయుక్త గోష్ఠీవ ♦ శానురక్తి ।
 నమృతరసలిప్త ప్రియవచో ♦ హతునానర్ప॥

తే॥ గీ॥ సత్యమనగను నిర్దుష్ట ♦ సాక్ష్యయుక్త ।
 వచనమునకన్న నన్యంబు ♦ వఱలు నొక్కొ॥
 సాక్ష్యవిరహిత వాక్యంబు ♦ సత్యమనుచు ।
 శాస్త్రదూరంపు రీతిని ♦ జను నయొప్ప॥

కం॥ అనుచును మనమున కనువగు
 చనువును వినయమును నొనరు ♦ జనగణ వినుతుం ।
 డనయము, తన మనమున గను
 ఘనచలనము నయనములను ♦ గననటు మెలగె॥

సీ॥ అతిశయ పాగల్భ్య ♦ గతిమీఱ బందెముల్ ।
 చఱచుచు పోకరు ♦ చక్కనాడి ।
 చిన్న బ్యాటలతోడ ♦ చెన్నుమీఱగబ్రీతి ।
 దంతకందుక క్షేదదనరుచుండి ।
 కేనన్ను నిన్నాళ్లు ♦ కిలకిల నగవుల
 బిలియడ్లు నాటలో ♦ బ్రీతినెఱపి ।
 పరికలందలి ♦ వాదాల ఖండించి
 చాతుర్యధీశక్తి ♦ చాటి వెలసి ।

తే॥ గీ॥ మిత్రసంతతి తోడను ♦ మైత్రి నెఱపి ।
 హాస్యవచనాల నడలను ♦ నడది యలసి ।

శీతపానీయముల కాఫి ♦ పీతినాని ।

పొద్దువోవంగ సాధంబు బోదినతడు॥

చ॥ చనియనురాగ కారవ వ ♦ శంపద భావముతో నొనర్చె భో,
జనమును పిండివంటలు, సు ♦ శాకయుతంబుగ మిత్రబాంధవుల్ ।
దనియగవారియాతురత ♦ దాగని తృప్తి, నవ్వుకాంతుల
త్యనుపమరీతి సద్గుహము ♦ నందలి శాంతికి వన్నె వెట్టగాన్॥

ఉ॥ ఆవెనుకన్మహాగుణ శు ♦ భాశ్రయిడా మటునాటివ్యాజ్యముల్ ।
ఢీవినుత ప్రకాశమతి ♦ తేటయొనర్పజాలు వద్దతుల్ ।
భానమునందు సుస్థిరత ♦ బాగుగ యోజనచేయు, సాత్వ్యమిం ।
కేవిధి స్వీయవాదముల ♦ నేర్పడబుష్టి యొనర్పజాలునో ॥

మ॥ అటులాలోచనమగ్నుడై కునుకురా ♦ నాతండు విశ్రాంతిడై
పటుసాత్వ్యుక్తవచః ప్రకార ఫణుతుల్ ♦ పల్కారుస్వప్నంబులో ।
నిటువాదింపగ లాభమాననుచువే ♦ నిల్చున్ మహాత్కంఠతో ।
నట న్యాయాధిపుమ్రొలబబుక విధిగా ♦ నాలించి భాషించెడున్॥

ఉ॥ ఆకరణిన్ సుషుప్తిదగ ♦ సంతము నొందెడువేళ జాలకా ।
నీకమునుండి శీతకర ♦ నిర్మలకాంతి సుధాసవంతి, య ॥
స్తోకము దివ్యవేద మృగు ♦ సుందరనాద మృదంగ యుక్తమై ।
జోకను బ్రక్క భాసుర వి ♦ శుద్ధ నివేశములందుగాగ్రిగాగ్రి॥

సీ॥ అంబువాచ్ఛాదితం ♦ బైన విద్యుల్లతన్

దగబోలికళదగ్గు ♦ తనువుతోడ ।

నడుకాటువానలో ♦ నడరుక్కొన్నలినంబు

కరణినివాడు ము ♦ ఖంబు తోడ ।

ఆణిముత్యాలన నలరారు బిందువుల్,

కనుతామరలనుండి ♦ కారుచుండ ।

న్యాయవిద్ధంబులై ♦ యడరు ఘాతలచేత,
దనువెల్ల నరుణమై తనరుచుండ ।

తే॥ ౧॥ హృదయమూచెడి దుఃఖాబ్ధి ♦ నెసగు నలల
యందు జనియించు రోదయన ♦ నరుతనిండి
పెదవులనుజీల్చి యార్తని ♦ నదముచెలగ ।
సత్యదేవత యెదుటను ♦ జక్కనిలిచె॥

శా॥ బాలా! యేటికినన్ను నీఘణితి నీవశ్చాగ్నిమి ల్పించగన్ ।
జాలన్ హింసనొసర్చి నాతనువునన్ శాస్త్రార్థ వాదాసించే ।
బోలనాని యనేక ఘాతలొనరన్ ♦ బోదిన్లడున్ ధర్మని ।
య్యుంబున్ బాసరింప బూననగునే ♦ రూఢిం దలంపందగున్॥

శా॥ సత్యోన్మూలతన్యాయ గమ్యమగునే ♦ సౌజన్యహీనాత్ములున్ ।
నిత్య నిత్య వివేక శూన్యచతులున్ ♦ నిర్ధర్మయుక్తోరు సాం ।
గత్యాశేష సువర్ణమోహిత కుమా ♦ ర్గ్రాహులున్ బోలె
వత్సంతంబు కువంధతుడ౧ ధనభా ♦ వాలోలతన్ మృగ్గడే॥

క॥ లెమ్మా, ధనతృప్తిను వీ
డమ్మా, పురుషార్థముల మ ♦ హాశ్చేచ్ఛంబా ।
ముమ్మాటికి ధర్మమే ।
సమ్మతి నిత్యమ్ము దాని సాధింపుమికన్॥

చ॥ ధనమచి వానగల్గినను ♦ ధన్యుడవే యగుదయ్య, కానిచో!
ననయము సత్యధర్మయుత ♦ మా ఘనజీవిత ప్రాభవంబుతో ।
మనియెదవయ్య లక్ష్మీయును ♦ మానుగనిదగు దివ్యమైన ప్రా॥
క్షన ఋణ వాసనాఫలమ ♦ కాయనియుండగదయ్య నిత్యమున్

ఉ॥ న్యాయపు వాదమొను, ఘనమామృదుసుందరవాక్యదామశో!
భాయుతమంచు సాక్ష్యశుభ ♦ భాసుర సూత్రనిబద్ధమంచు నీ ।

హేయమయంపు పాపభవ ♦ హీన మనోహరణైకశీల మా ।
యాయుత కృత్రిమంబగు భ ♦ యానక వృత్తి నడంగిపోయెదే॥

క॥ వీడు మధర్మపు ధనమును ।

వీడుము శుభసత్య బాహ్య ♦ విశుత పథమున్ ।

గూడుము ధర్మార్థంబై ।

నేడేనా శిష్యకోటి నిరుపమ కీర్తి॥

ఉ॥ పోదిని దుష్టమానవులు ♦ వోయెడి యిప్పటి హాస్వదృష్టితో ।
నాదిని సాక్ష్యహీనమగు ♦ నంచిత సత్యము న్యాయ సీమలన్ ।
వాదముచే నబద్ధముగ ♦ భావమున న్నమకింప భర్మనం ।
పాదన మెట్లుకాగలదో ♦ పాజ్ఞ విశేషమతి స్థలంపుమా॥

చ॥ నిరతము సర్వకార్యముల ♦ నేర్పునజూచుచు గర్మసాక్షియై ।।
పరగెడు సూర్యుడు నృశియు ♦ భాసురకాంతి విలాస యుక్తమై
వజ్రలెడు తారలున్ జదల ♦ వర్తిల బుద్బుదతుల్యజీవనో ।
తగుడగు నల్పమానవుని ♦ దౌష్ట్యము సత్యముద్రింపజాలునే॥

వ॥ అనుచు దనదివ్య మంగళ విగ్రహంబును-

శా॥ చంచత్కాంతి వితాన సద్గుణ విరా ♦ జద్రీత్న దేహంబు న ।
వ్యాంచత్పూజ్య సుపూజ్య కాంతి ఘృణిమా ♦ లాక్ష్మీరపర్ణంబుల
క్షీంచెన్ జ్ఞాన సుధాబ్ధి సంజనిత ల ♦ క్షీదేవి లావణ్యమున్॥
మించంజాలిన రూపు తఱ్ఱమన గొమ్మిమ్మించోయనంగానటన్

ఉ॥ అంతట మేలుకాంచి కడు ♦ నబ్బురపాటున సౌధభాగ మ ।
శాంతము సత్యకాంతగనఃశాంతముతో వెదకున్ మనంబునన్ ।
జింతనుబొందు వాదముల ♦ జేయును ఖండన జేయువానినే ।
చింత నిమగ్నుడై మరలు ♦ చిత్తమునందల పోయినా ర్తితోన్॥

తే॥ గీ॥ తల్లి సుగుణాలవాల స ♦ త్వ ప్పచేల ।
 నాడు ధనతృప్తి కెంతెంత ♦ నలిగెనొక్కొ ।
 దివ్య తోయజ సంకాశ దీప్తి నెసగు ।
 మోము కళదక్కి నాస్వప్న ♦ మునను దోచె॥

మ॥ ఇకనే నెన్న డసత్యవాదముల జే ♦ యింప స్వయోల్లాసినై ।
 నకలోర్వీతల భర్మసంచయ విలా ♦ సంబుల్మనోదార్థముక ।
 వికలీభూత మొరప్పజాలవు దయా ♦ విస్ఫూర్తి ధర్మాక్షయై ।
 యకలంకోత్తమ సత్యవర్ధక విరా ♦ గాత్ముండ మాతాయీకక॥

కం॥ అనుచును శాంతాశ్రమమును ।
 మునుకొని స్థాపించి ధర్మ ♦ ముఖ్యపథంబుక ।
 జనమునకు జూపి నడచుచు ।
 మనియెడి సీమాత్మనూత ♦ మానితుడెలమిక॥

ఆదర్శమానవ కథోపన్యాస నియమనము

ఉ॥ ఛాదరియుక మహా గుణ వి ♦ శాలమతింగడు భక్తియుక్తి నా ।
 హ్లాదముతో నిరంతరము ♦ నాశ్రమ వాసులలోన మిన్నయై ।
 వాదవిశేష సంజనిత ♦ వైదుషిజ్ఞాన మరంద సంగ్రహై ।
 కాదరభావ విస్ఫురణ ♦ నబ్జమిళిందగతిక వెలిగెడుక॥

చ॥ కలడని విన్నయంతటనె ♦ కాంత నితాంత మనోవికాసము ।
 జ్వలతరమైన జ్యోతులన ♦ భాసురనేత్ర యుగంబు వెల్లగా ।
 బలువరుసల్ మదిక వెలయు ♦ భారతి దివ్యనిశాంత ప్రాంగణ ।
 స్థలధర మల్లికాముకుళ ♦ సంచయమోయను భ్రాంతిదోషగాన్॥

కం॥ ఆర్యా, సద్గుణ ములకా ।
 చార్ముండగు వానిచరిత ♦ సరసులు మెచ్చన్ ।

చ॥ అని వినయంబునన్ బలికె ♦ నొదల నెత్తుచు రాటమండు జా
లనమును నాపియున్ దన దు ♦ లాలిత దక్షిణహస్తాత్మమమ్ ।
దనుభగడించి యెత్తుటల ♦ నందఱు గాంచి యొకళ్ళొకళ్ళపై ।
నునుసాసితంపు జందికల ♦ నూలొకనువారలగూడి వేడ్కమై॥

వ॥ గౌరవభావ వర్ణితస్మైగంబు నడచి యభినవ సూతమహర్షితోనిటు
వచించెను.-

ఉ॥ ఈదినమందు యోగులను ♦ నెల్లను నుత్తము డన్న పేరుతో ।
నాదిని భారతావని మహత్తర సుస్థిరకీర్తిగన్న యా ।
యాదవవంశధాముని కృ ♦ పాంబుధి సోముని జన్మ మాటచే ।
సాదరసూత్రీయజ్ఞమును ♦ సల్పుగ నాజ్ఞగదా గురూత్తమా॥ ।

క॥ యజ్ఞానంతర మటనే ।

విజ్ఞానమటీరమందు ♦ విశ్రుతముగనా ।

యజ్ఞానమడగ లలిసూ

త్రజ్ఞని చరితఁబు బల్క ♦ దగదే దయతోన్॥

వ॥ అనిన నగుచు

చ॥ సరియనివల్కె సద్గుణవి ♦ శాలుఁడు సూతన సూతమానివి ।
స్ఫురదరవింద కోమల వ ♦ చోమహనీయ ప్రసంగ విశ్వేతన్ ।
వఱలగ గల్గుగాయని య ♦ పార ముదంబును జెందిరందఱున్
దరలిరి సూత్రీయజ్ఞ శుభ ♦ ధర్మ సుపూజిత దివ్యవాటికి॥

సూత్ర యజ్ఞము

మ॥ చనియావాటిక యందు నాశోమములో♦సంభావ్యచారితృతా ।
జనముల్ తాటముల్నిప్పల్లిలుమహా♦తాహంబునన్ గీతముల్ ।

వినిపింపన్ ఘనదేశ భక్తియుత స ♦ ద్వీర ప్రతాపంబులన్ ।
గనులన్ గట్టగజేయ మానసములున్ ♦ గాత్రే ఘనోద్వేగముల్ ॥

తే॥ గీ॥ అటుల గడియలు జాములు ♦ నరయరాక ।
కాలవాహిని లీనంబు ♦ గాగదాని ।
గానరెవ్వరు లేవ్ర వి ♦ మానధాటి ।
గనగజాలనిలోనున్న ♦ మనుజులనగ॥

ఉ॥ అంతట సూత్రయజ్ఞమడి ♦ యాయెనటంచును గంటమోగెన ।
త్యంతముదంబునన్ బ్రజమహామహానూతనసూతు సూక్తులన్ ।
వంతలడంగగా వినగ ♦ వచ్చును పోగులతెక్కనిల్చి మీ ।
రంతదయామతిన్ జలప ♦ బన్నిటినిచ్చి ప్రళాంతినుండరే॥

తే॥ గీ॥ అణిడి చౌదరి వచనము ♦ లభికప్రితి ।
బాలనముచేసి జనముల ♦ పారభక్తి ।
ధన్యసూతుని వాక్యామృతము ♦ తమ్ము గోల ।
గూరుచుండిరి బారుల ♦ గూడియపుడు॥

కం॥ వందే మాతరమనియెడి ।
సందడి తనరాక నెలమి ♦ జాటగ వార్షా ।
రందంద నిలచి కరముల ।
మందానందమున నెత్త ♦ మానితభక్తిమ్ ॥

అభినవ సూత్రమౌని యుపన్యాసారంభము.

ఉ॥ వచ్చె సభాస్థలంబునకు ♦ వారికధర్మ పథానువర్తియై ।
యచ్చపు భక్తి వాక్త్రీయలనన్నిటికొక్క సుశిక్షనుంచియా ।
వచ్చుతంబు దేశహిత ♦ వర్తన వర్ధిలలోకశాంతికి ।
యిచ్చసమస్తమీయనగు ♦ సిద్ధుడుపూజ్యుడుసూత్రమౌనియన్ ॥

తే॥ గీ॥ వచ్చి సభనున్నవారికి ♦ వందనంబు ।
 లిచ్చి యీరోజు మీయాజ్ఞ ♦ నెటులదీర్ప ।
 గలనో యనుభీతి మనమున ♦ గలదు మిగుల ।
 వత్సలతజూప దరుణంబు ♦ వచ్చెమీకు॥

తే॥ గీ॥ అమల సురలోక విఖ్యాత ♦ మైన ఫలము ।
 మనుజవిజ్ఞాన మనెడి వ్యం ♦ జనముసేర్ప ।
 నూతనాదర్శలోలుప ♦ స్నాతకులకు ।
 మీకోసంగెద రుచిజూచి ♦ మెచ్చుకొఱకు॥

వ॥ ఛాదరీ సోదరముఖ నిగ్గతంబైన మీయాజ్ఞను శిరముగడాల్చి
 దేశమాతృ ప్రార్థనంబుతో సభ ప్రారంభించు చున్నాను.

సీ॥ అత్యున్నతంబాచు ♦ నలకు నాగరికతా
 గమ్యమై యొప్పురు ♦ గగనతలము ।
 వివిధ వేదాంతార్థ ♦ విభవ వైశిష్ట్యంబు
 నొప్పింపగాజాలు ♦ నొఱపుతాయి ।
 భవ్యకావ్యపురాణ ♦ భాసుర పీయూష
 మలరెడు నమృతంపు ♦ టాశయంబు ।

తే॥ గీ॥ శ్రేష్ఠవాగ్ధీర-శవిరాజ ♦ సింహసహిత ।
 శారదాదేవి వాహ్యళి ♦ జనదుపట్టు ।
 హిందు ముస్లిముజనముల ♦ హీనభక్తి ।
 మాదిమాదను భారత ♦ మాత గొల్తు ।

తే॥ గీ॥ నవనవోన్మేషతాఢ్య స ♦ నాతనాఖ్య ।
 ధర్మమూలము గుర్తించు ♦ తామగాంధి ।
 స్కంధమైనిల్వ వాడని ♦ కరుణమీటు ।
 దామముల విచ్చు పారిజా ♦ తంబు గొల్తు॥

సౌరాష్ట్ర స్వదేశ సంస్థాన వర్ణన

సంస్థాన వర్ణన

కం॥ శ్రీరమణి యడుగుజాడల ।

శారద కొడంట్రమంది ♦ సాకగ మిగులన్ ।

సౌరాష్ట్రసీమ వెలసెను ।

భారతదేశమున భర్మ ♦ భాండారమనన్॥

ఉ॥ దేశమునందు నెందధిక ♦ తేజ మెసంగెడు జీవనంబునం ।

దాశజనింపబోవనిన ♦ రాధిపుల్లెర బెద్దజేసి యా ।

వేశము నించి పెద్దలను ♦ వీరల బోరగజేయు నాంగణో ।

దేశము పండు పంటల ప్రి ♦ దేశములే గుజరాతు రాజ్యముల్॥

సీ॥ పేదవారికిజైస ♦ ప్రియమున నొసగరు

గౌర్నర్ల ఫండుల ♦ ఘనత తమది ।

దేశపరిశ్రమల్ దిద్దంగ నొల్లరు

పరదేశ వస్తువుల్ వాయువారు ।

జన్మమెత్తి నభూమి ♦ స్వతంత్ర్య మెఱుగరు

పారతంత్ర్యంబును ♦ బాపనెత్తు ।

తమదేశ సుందర ♦ తరుణుల గనబోరు

తెల్ల మొగ్గలకై ♦ దేవిరింతు ।

తే॥ గ్రీ॥ రకట మనతల్లి సుగుణాల ♦ నలరు వల్లి

చల్లనగు గర్భసూక్తి నీ ♦ గుల్లలెటుల ।

జన్మమందెనో యెనలేని ♦ జాగిలంబు

వంశమున వీధికుక్కలు ♦ వఱలి నటుల॥

తా॥ పోలోయంచును తంగణ తతులకై ♦ బోర్లించుద్రవ్యంబులున్ ।

లోలత్వంబున గామినీజన కృపా ♦ లో భాప్తికొ లంచముల్ ।

హేలాపాన విజృంభణంబు లెసగెన్ ♦ హిస్టారికల్ డాన్సులున్ |
వాలాయంబుగ సాగగా వెలసెబో ♦ వాంఛల్లగ న్నారికిన్ ||

ఉ॥ వారలగొప్పవాడుతగు ♦ వారలలోపలవిదైవృద్ధిగా |
నోరిమి నేర్చి వర్ధిలు గుణోత్తముడాపతి పోరుబందరన్ |
పేరుప్రతిష్ఠయున్ వెలయ ♦ బెంపునుసాగపుదలిర్పఁచారలన్
నీరజవైరివోలె తగునిర్మల కీర్తిప్రభాస మేళుపై

క॥ అతనికి నమాత్యుడయ్యెను |
వితరణశీలుండు జ్ఞాన ♦ విద్యాదక్షుం |
డతులుండుత్తమ చందను |
మతిమంతుడు ధీరుడొకడు ♦ మాన్యవిభూతిన్ ||

క॥ ఉత్తమునిపుత్రుడనగా |
నుత్తమశీలంబు విద్య ♦ యున్నతగుణముల్ |
విత్తములై విలసిల్లును |
హృత్తోషితకరము చంద ♦ నేకులు వొగడన్ ||

తే॥ గీ॥ అరయదుర్గంధయుక్తహా ♦ నెరువుచుండి |
హృదయరంజకపుష్పముల్ ♦ హెచ్చువచ్చు |
అల్లె సంసారమనునట్టి ♦ యబ్ధినుండి
మానిసిమణిఘనగుణ ♦ మణులనెత్తె ||

క॥ ఆయమకు సంతు ♦ మువ్వరు |
పాయకసన్మార్గధర్మ ♦ భాసురమతులున్ |
ధీయుతులు సత్యదీక్షు |
పాయవిదారితనితాంత ♦ పాపధ్వాంతుల్

తే॥ గీ॥ అందుమూడవవాడు మ ♦ హాత్మతుల్య |
సత్త్వమహిమంబు మున్నుండు ♦ చాటజేసి |

జనులమోహంబు నన్ముంప ♦ జాలుననియొ
యేమొ మోహనదాసని ♦ యిడిరి పేరు॥

సీ॥ చిన్నకోనేటిలో ♦ జెన్ను మీఱుచుసూర్యు
గిలిగంతవికసించు ♦ నలినమనగ।
భాసురోషఃకాల ♦ వాతపోతస్ఫూర్తి
గానమిచ్చెడు కల ♦ కంఠమనగ
విద్యుత్ప్రవాహప్తి ♦ సద్యోవినూతనా
కర్ణణగను నయః ♦ ఖండమనగ।
సద్గురూత్తము దివ్య ♦ సదమలకృపచేత
వెలిగెడి జ్ఞానదీ ♦ పికయనంగ।

తే॥ గీ॥ తుణము తుణమునకొక నవ్య ♦ గతినివృద్ధి
జెందుచుండగ గురువులే ♦ చెలిమివాని
నవ్యసుజ్ఞానవృద్ధికి ♦ నాథులమన
బాలకునిప్రజ్ఞ నవనవో ♦ ద్భాసమయ్యె॥

ఉ॥ అంతటనొక్క పున్నమను ♦ యామినిచందికసాంద్రహాచు,న
త్యంతమనోజ్ఞసైకతము ♦ లందున బళ్ళిమసాగరాంచిత
ప్రాంతములెల్లనిండి యను ♦ రాగపుసస్యముఁ బండజేయ, నా
వితనుగాంచి సాగరము ♦ ఘనరుచిం గడు నవ్వుచుండగా॥

ఉ॥ ఉత్తమచందుడున్నిజను ♦ తోత్తమపౌత్రులతోడ నెంతయుం
జత్తమెలర్పగానడుగు ♦ సీమల నూపురకాళిస్వనం
బుత్తమరాజహంస రవ ♦ ముజ్జ్వలరీతిదిరస్కరించిరా
నత్తపాసాగరాంతికము ♦ నందట నాడుచుబాడుచుండగా॥

క॥ చంద్రునిగాంచి జలముల

నందపు బింబంబు జూచి ♦ యోదలముసుగుల॥

చిందరజేసెడి వాయువు
చందంబులగాంచినవ్య ♦ సాగిరినిసుగుల్॥

క॥ వారే యిర్వురుచందుల్లు|
నీరములకు బైనవెల్లు ♦ నిర్మలుడతడే|
యారయ నావాడదిగో|
నీరంబుల వణకువాడు ♦ నీవాడన్నా॥

తే॥ గీ॥ అనగమోహనదాసుడు ♦ హాయటంచు|
విన్నవారెల్ల రాతని ♦ చివ్వుపలుకు|
ముద్దుముచ్చటలనుగాంచి ♦ మోదమంద|
తల్లికొగిటిలోదాగె ♦ తనయుడపుడు॥

తే॥ గీ॥ ఆమ్మ నీచీరె దోబూచు ♦ లాడుచుంటి|
నాకసంబున తెలిమబ్బు ♦ లండు జంద్రు|
డాడుచున్నాడు దోబూచి ♦ యడుగొచూడు|
మతని తల్లినిజూపవే ♦ యమ్మయిపుడు॥

తే॥ గీ॥ చంద్రునికిదల్లి లేదంచు ♦ జతురముగను|
బల్కుచుంటివి నిజమాన ♦ బాగుబాగు|
నిజముపగలెల్ల పాలనీ ♦ గజపుదొంగ|
కోరికీలీల బెరుగునె ♦ రోజురోజు॥

క॥ అమ్మా తెల్లనికోటదె|
నమ్మదిగా నెట్లుమెరియ ♦ నేర్చునుజెపుమా|
ముమ్మాటికి జంద్రునిమ|
ధ్యమ్మునగల మంటిగలిపి ♦ యటుమార్చిరొకో॥

తే॥ గీ॥ సంద్రమందలి కెరటముల్ ♦ సరసగతిని
ముందునకు వెన్నకూ యెల ♦ లెందుకొఱకు
నూగుచున్నవి గబగబ ♦ యొడ్డుజేరి
పక్కుననునవ్వివట్టుల ♦ బగులనేల॥

తే॥ గీ॥ పరుగులెత్తుచు జివరకు ♦ బరమప్రీతి
చేతులనుగల్పియెగిరెడు ♦ చెలువుదోష
అన్న నేనును నిసుకల ♦ నలసిసాలసి
భూమిజేరెడియలలును ♦ బొలిచెగనుమ॥

మ॥ ఆనునాపిల్లలవాక్యసంచయమెయా ♦ హ్లాదాంబురాశీతరం
గనితాంతాద్భుతరోమహర్షకముకా ♦ గానావిలాసంబులక
మనముత్రేజముపొంది యీభువినా ♦ మానీంద్రచంద్రాదిద
ర్శనతుల్యంబగుస్వర్గ సీమసుఖముల్ ♦ రాణిన్రుచిన్ జూచుచుక॥

తే॥ గీ॥ భూమిపై ననుగునగున ♦ పోవుచుండి
కలుగులోపల నాపుర్వు ♦ కన్నతల్లి
దూరెనీయెడరాగజే ♦ తొందరగను
ఇపుడెయలసిరుజంపు, ర ♦ క్షింపుదాని॥

సీ॥ సారరహితమాచు ♦ భాసిల్లుజ్ఞానంబు
రూపై నసంద్రంబు ♦ రుచినిజూచి॥
క్షణమునకొక భంగి ♦ సారవృద్ధిజెలంగు,
శృంగారమైన వీ ♦ చికలగాంచి
వీచీసముల్లాస ♦ విభ్రమోద్భవమైన
యానందఫేనముల్ ♦ హాయిసరసి
జ్ఞానగర్భానస ♦ తామరినిచ్చెడుశాంతి
చందమామనుగాంచి ♦ చక్కమురిసి॥

తే॥ గీ॥ మనములందలి కలతల ♦ మార్గములను |
 మఱచిపరమాత్మమహిమల ♦ మఱియణగి |
 లోకమెల్లనుమఱచి త ♦ దేకదృష్టి |
 జెలగివారెల్ల వడి గృహ ♦ మ్ములకుమరల |

ఉ॥ పోదమటంచు సందఱును ♦ బోధిగలంగెడివేళ నాత్మజన్ |
 మోదమెల్లగా బిలిచి ♦ భూవిభు కొపవిశేష సూచనల్ |
 స్వేదవిక్రీర్ణ సద్వదన ♦ సీమలు మానసకష్టవైఖరుల్ |
 సోదరతన్ జెలంగనట ♦ నుత్తమచందుడు వలెబుత్తుతన్॥

కం॥ ఏగుడము రాజకోటకు |
 సాగును నావీటనాడు ♦ సంకల్పములా |
 పైగను బగదీతిన నను |
 రాగముతో మనల పృథువు ♦ రమ్మన వచ్చున్॥

రాజకోట వాసము

ఉ॥ ఆమఱునాడు పాత్రులు మహాదళభక్తుల బుత్త్రబంధులున్॥
 శ్రేమము మీఱగాదరలి ♦ శ్రీవిభవంబుల గోరుభూసురుల్॥
 ప్రేమను నాశించంబుల న ♦ వీన విశేష సువైభవాప్తికై |
 నీమముతోనొనర్ప జనె ♦ నెమ్మిది నాతడు రాజకోటకున్॥

తే॥ గీ॥ ఏగియవ్వారి ప్రేమను ♦ నెలమి వారు |
 నుగుణ సంపత్తి శక్తిని ♦ జూఱకొనిరి
 కరమచందుడు మంత్రిగా ♦ గల్పలలిక |
 పొన్న గాకున్న మామిడి ♦ గున్న నలము॥

ఇంగ్లీషు విద్యాబ్యాసము

కం॥ ఆబాలుర జదివించిరి |
 ధీబల పాడిత్యశీల ♦ తేజోవిభవ |

ప్రాబల్యము కలుగుటకై ।

ప్రాభవమున గురుని మించు ♦ ప్రాజ్ఞుల యొద్దన్ ॥

సీ॥ వేదవిస్మృత పుష్ప ♦ విలసితమార్గంబు

విడనాడిసందుల ♦ వెడలు నేర్పు ।

విశ్వనూనవప్రేమ ♦ విభవంబు గాదని

స్వార్థపరత్వంబు ♦ జనెడు తీరు ।

జీవితాదర్శంబు ♦ శ్రీ ప్రేమ పరత్వంబె

యనునూత్న పంథను ♦ నరుగ నేర్పు ।

ఇందియలోలత్వ ♦ మేజీవవిన్యాస

సూత్రశ్రేష్ఠంబని ♦ సారిదిజాటు ।

తే॥ సీ॥ నవ్య పశుబల సింహాస ♦ నష్టప్రథిత ।

నవ్య నాగరికత శిరో ♦ భవ్యభూష ।

యైనయాంక్లెయ విద్యా వి ♦ హారభూమి ।

దిరుగదొడగిరి బాలకుల్ ♦ ధీరగతిని॥

కం॥ లోయరు సెకండరీయను ।

హైయరు నాపైన మెట్టి ♦ కాపయి చదువుల్ ।

పాయని యుత్సాహంబున ।

నాయతమతి జదివె బాలు ♦ డతి-ముదమొప్పన్ ॥

చ॥ మిషనులటంచు మోదమున ♦ మేదిని నెల్లను గ్రీస్తు పర్వ స ।

ద్విషయ ప్రచారబాధ్యత న ♦ వీన మిషంబున నెల్ల జాతులన్ ।

విషమగతిన్ గలంచి నిజ ♦ విక్రమ వైభవవృద్ధికాముతౌ ।

విష పరిపూర్ణ జీవనుల ♦ వేడుకరంగములైన శాలలన్ ॥

సీ॥ యుగయుగంబుల ముందు ♦ నుత్పయే జనియింప

మొనమొన్న పొడమనే ♦ యనుచునుంట ।

సర్వచైతన్య పోషణ వైభవస్ఫురి

సృష్టి యీనరులకై ♦ చెలగుననుట ।
 ఇందియాతీతమై ♦ యేదియు న్లేదని
 సర్వజ్ఞదృష్టితో ♦ జగము గనుట ।
 ఈజన్మముంబట్టి యీశ్వరుండిచ్చెడు
 నరకంబూ స్వర్గంబూ ♦ స్థితననుట ।

తే॥ గీ॥ యాదిగాగల్గునట్టి మి ♦ ధ్యానివాద ।
 తత్త్వజనితంబు లెల్లను ♦ దధ్యములని ।
 జీర్ణమొనరించు కొనిరి యా ♦ చిన్నవారు ।
 శర్కరాన్నిత విషయుత సాదమటుల॥

మాంస భక్షణోపాఖ్యానము

ఉ॥ స్నేహితులొక్కనాడు పర ♦ సేవ విశృంఖలవృత్తి బందియై ।
 దోహ నిమగ్న దుర్విధిని ♦ దోవయెఱుంగక స్వేచ్ఛబాసిసం ।
 దేహవశాత్మయై జడత ♦ తీరి విహ్వలతం జెలంగును ।
 తానూ విహీన జీవితను ♦ దంచిత మానస భారతాంబికన్॥

కం॥ తిరిగి స్వతంత్రత కలుగన్ ।
 ధరావలయము ననుదగిన ♦ ధన్యసుకీర్తి ।
 స్ఫురణోదార చరిత్రగ ।
 వజ్రలగ జేయంగజాలు ♦ పంథనెమకుచున్॥

చ॥ బలమునగాదె కాఱడవి ♦ వర్ధిలు సింహము వన్యరాజమై ।
 బల ప్రతిభా విశేషతన ♦ వార్యయశో విభవాభిరాములై ।
 చెలగుచు నుండరే మిగుల ♦ శ్రీసుఖ సంపదలొప్పు జీవితం ।
 బుల నిట దెల్లవారలు నఃపూర్వముగా మన భారతావనిన్॥

తే॥ గీ॥ అరయ వారల బలమెల్ల ♦ నశనముననె ।
 కీలకంబై చెలంగెడు ♦ నేల తడయ ।

మాంసమున వర్ధకంబగు ♦ మాంసమరయ!
గాన దిండము మాంసమే ♦ ఘనతరముగ॥

కం॥ అనుచును మాంసాహారము ।
నను దినమును దినగ ♦ నెవ్వ ♦ రరయనిదేశం ।
బును నియమింపగ నచ్చట ।
జనములు గనకుండ నామి ♦ పాశన మొనరెన్॥

ఉ॥ అంతట గొన్నినాళ్ళరుగ ♦ శంకరాతిరి నామిపాశనా ।
సంతరమందు బ్రాశనకు ♦ సర్వలి మాత దృఢానురాగపు ।
స్మంతనమొప్పు మోహనకు ♦ మారుచిబిల్వ బుభుక్షలేదు నా ।
నెంతో విపాదమొందుచు నిదేమని యాతనిజేరి ప్రేముడిన్॥

కం॥ నాన్నా యిదేమి ప్రొద్దున ।
మన్నన సీచిచ్చిబొజ్జ ♦ మనమలరంగా ।
వెన్నయు రొట్టెయు బెట్టితిఁ ।
జన్నే యారీతిగన్న ♦ జననీకి బలుకన్॥

కం॥ వల్లభ జయంతినేడే ।
చల్లగ నుదయించెనంట ♦ జనముల గనభ ।
క్రుల్లాసరీతిఁ బెంపగ ।
గల్గయొకింతయును లేదు ♦ గనుమాస్వామిన్॥

కం॥ మల్లెలు మొల్లలు జాజులు ।
కొల్లలుగాదెచ్చి కృష్ణు ♦ గుసుమాంగునిగా ।
నల్లదె తాతలొసర్చిరి ।
తల్లియశోదమ్మజాణ ♦ తనమును మించన్॥

కం॥ గాంధీ మోహనరారా ।
బంధీకృతుడైతి నీదు ♦ పలుకుల చేతన్ ।

బంధూకాధరయగునా ।

సింధుకుమారికయకన్న ♦ చెల్లినొస నేమోదు సంభయిన్

కం॥ అని నిన్ను బిలుచు భంగిని ।

ననిమిష లోచనములొప్ప ♦ నాత్మారాముని

డొసరెడు వినుమా, చనుమా ।

కనుమా పూజాగృహన ♦ ఘను శ్రీకృష్ణున్॥

చ॥ ఇటువచ్చియుంచు తల్లిగను ♦ లెత్తి కనుంగొనుచున్ మనంబుల
గటకటనొంది యింకెదియొకాంక్షమెయిన్ వచ్చియింపబూను స
కటపడి మానునొత్తిగిలు ♦ గన్నుల భాష్పము నించుకీతిను ।
తక్కుటపడు మోహనుండన్పుత ♦ కల్పనకొప్పని మానసంబునన్

తే॥ ౧॥ కడుపులోపల నరుగక ♦ చెడినపలల ।

ఖండములవన్ని జీవయు ♦ క్తంబు లగుచు ।

నెగిరినటైన భరియింప ♦ నెఱుగకచట ।

భళ్ళుమని వాంతిగాఁగ నం. ♦ బయదిగాంచి॥

కం॥ అన్నా యిదేమి జాడ్యమ ।

దున్నది యున్నట్లునీకు ♦ నొనరె నటంచున్ ।

గ్రన్నన తనయు శిరంబు ప్ప ।

సన్నతదన యక్కునందు ♦ సాచెను బేమన్॥

సీ॥ గజరాజ మొఱవిని కాంక్షమై వైకుంఠ

ధామంబు వదలు వ ♦ త్వలతసమము ।

తనలక్ష్మి యెల్లను ♦ తన హితు దారిద్ర్య

మునకిచ్చు నౌదార్య ♦ మునకు సమము ।

తనదాసురాలికై ♦ దాస్యవృత్తి జరించు

కారుణ్య సింధు సీ ♦ కరము సమము ।

తనభక్తుబాధించు ♦ దనుజు శిక్షకు జను
విపరీత వేషంబు ♦ విధము సమము ।

తే॥ గీ॥ నైన వేగంబు త్యాగంబు ♦ నార్తి జాలి
యొక్కపెట్టిన హృదయాల ♦ బెక్కుగతుల ।
కర్షణంబును గావింప ♦ గలతనటకు ।
వ్రాలిరా సాధముననున్న ♦ వారలెల్ల॥

కం॥ వచ్చి యిదేమిటి వింతో ।
సచ్చరితుడు మోహనుండు ♦ సాయంత్రమెకా ।
ముచ్చటలాడుచు నుండెను ।
మచ్చిక నశ్వినులు పెంచు ♦ మైనా యనగన్॥

ఉ॥ ఇంతటి మండువేసవి ♦ నేర్పడ నీరద శ్రేణి వేగన ।
త్యంత విలాస విభిమ ప ♦ ధంబుల నభిమునంత నిండి కొం ।
డంతలుగాగ వృద్ధిగని ♦ యద్భుతలీల జగంబు వర్ష ప ।
కాంతము జేయుపద్ధతుల ♦ గ్రాలెడు నీతని జాడ్యమెట్టిదో॥

తే॥ గీ॥ అనుచు జింతించి వారల ♦ త్యంతప్రీతి ।
వైద్యశేఖరు రావించి ♦ వ్యాధికుచిత ।
సేవగావించు యత్నాల ♦ జెలగు చున్న ।
బాలకుండును మాతతో బలికెగాధ॥

ఉ॥ మాతయు విస్మయాత్మయయి ♦ మానిత సత్యసుకాముబాలు స॥
జాత మరుద్ధు నీవికచ ♦ సద్గుణ సారస దివ్యవాసనా ।
యాత మరందలోలు పవి ♦ హార మిళింద సమానశీలు, నా ।
రాతిరి కృష్ణవిగ్రహ ని ♦ రంతర చింతనసక్తు జేయుచున్॥

తే॥ గీ॥ ఎన్నడిక ముందు మాంసంబు సన్నజనను ।
ప్రథిత హింసావిహీన మా ♦ ర్గంబు నందు ।

దొరకుద్రవ్యంబు లేభుక్తి ♦ కొఱకుగూర్తు ।
నమ్ముమాతరొ నీకృప ♦ నిమ్మునాకు॥

చ॥ అనియెడి యొట్టువెట్టగను ♦ నాయమచేసె కుమారుధీరు పా ।
వనకుల దేశ గౌరవ పృ ♦ వర్ధన సూచక భాసమాన జీ ।
వనశుభ తత్త్వధీయుని ♦ వారిత దోషవికాయ బాలునిన్॥
ఘనవినియాన్వితున్ సుజన ♦ కంజలసద్వనహేళి ప్రియిడిన్॥

శే॥ గీ॥ ఈయుదంతంబు సనగను ♦ నెలమి నతడు ।
సర్వశక్తులవిద్య వి ♦ స్తరణ కొఱకు ।
పూర్ణ నుపయోగ పఱువ న ♦ పూర్వవృద్ధి ।
నొందె గ్రమగతి జ్ఞానంబు ♦ చందురునివలె॥

బాల్య వివాహ ఘట్టం

ఉ॥ ఆవిధి గొంతకాలమటు ♦ లైచన నాతని తల్లి దండుశ్రీ ।
జీవితధర్మ నిర్వహణ ♦ చింతనముం బానరించువారలై ।
భావమునందు వారుతమ ♦ బాలు వివాహ విలాసమెంచి శో ।
భావనా కార్యనిర్వహణ ♦ భారవశాత్మత గల్గు భాగ్యమున్॥

ఉ॥ చిన్నతనంబునందె గద ♦ శ్రీవిభవంబులు పొల్చుచున్న సెం ।
వన్న గృహస్థుసంతతి శు ♦ భంబుల సంతస మీయజాలెడున్ ।
వన్నె వసంత చూత మృదు ♦ పల్లవ కోమల శోణరేఖలం ।
దున్న మనోజ్ఞ మార్దవము♦దోచునె నిల్చునె యెల్లకాలమున్॥

తే॥ గీ॥ చక్కదనమును వలపును ♦ జవి నెఱుగక ।
చేయు పెండిలి పెండ్లియె ♦ చిన్నలందు ।
నాంగ్ల యువతులు వలదియు ♦ సంతకమ్మ ।
వలపు గలిగించి సౌఖ్యంబు బడయరొక్కొ॥

తే॥ గీ॥ వలపు వలవంచు బల్కగా వలయు నొక్కొక్క ।

వలపు లఘుకాల వైభవ భవము కాదె ।

దేహాలావ్యా సౌందర్య దీప్తి స్థిరమె ।

దీప్తి తగిన ప్రేమ సందేహమె కద॥

చ॥ మునుపటి హిందునుందరులు ♦ ముఖ్యముగా దమవారతెంతయు ।

త్యనుపమ ధీవిశాలబల ♦ దర్ప సమన్వితమైన సంతగా ।

మనమలరంగ మోదమును ♦ మైత్రీని జూపిరిగాని సర్వపా ।

వనము గద్వగ్విశిష్టమగు ♦ వన్నెల జిన్నెల దన్నినొందిరే॥

తే॥ గీ॥ చనును గృహమేధి నామక ♦ సౌధమునను ।

భౌగళంబున కందంబు ♦ బరగజేయు ॥

వినుత మందార లతయకాను ♦ దను విభవము ।

గుణ ముమర్యాద లద్దాని ♦ గూర్చుమణులు॥

తే॥ గీ॥ శివధనస్సును భంజింప సీతమెచ్చె ।

మత్స్య యంత్రంబు ఛేదింప ♦ మదినినొసగి ।

తన్ని ద్రౌపతి వరియించె ♦ తనకు పతిని ।

ధనుల గుణ ములకీడె సౌం ♦ దర్శ ఘనత॥

తే॥ గీ॥ గాత్ర సౌందర్య వైభవఘనతజూచి ।

పరిణయంబుల నందిన ♦ పతులు సతులు ।

కాలపరిణామ జాడ్య సం ♦ ఘటనవలన ।

బ్రేమపాశంబులను ద్రొంచి ♦ వెలయుదురొక్కొక్క ।

తే॥ గీ॥ వరుడు కాంతను, గాంతయు ♦ వరునిగూడి ।

సౌఖ్యవిభవంబు లందేలు ♦ సకలజనులు ।

అంతకన్నను సుందర ♦ మైనవారి ।

గాంచినంతనె మోహింప ♦ గడగుచుండె॥

ఉ॥ గాత్రీ విలాసవైభవము ♦ కల్గియు సర్వవిధంబులైన తా ।
 పత్రయము ల్లంపగను ♦ బావన జీవన శాంతి సౌఖ్య మే ।
 మాత్రములేక దుర్విషయ ♦ మార్గములందున మగ్గి కుళ్ళి స ।
 ర్వత్రీను జీవితంబు చెడు ♦ వారలు వేలకు వేలులేరొకో॥

ఉ॥ అన్నిటికిన్ గుణాలెకద ♦ యారయనున్నతి సౌఖ్యమిచ్చు సం ।
 పన్నత చెచ్చుకోపమయ ♦ భావములం గడు హెచ్చుజేయుతా ।
 పోన్నతిబాపి శాంతి మహి ♦ మోర్జిత వైభవసత్ప్రవంతి ని ।
 త్యాన్నతికై ప్రవాహముగ ♦ నుండి చెలంగుచు బారజేసెడిన్॥

కం॥ కాబట్టి తల్లిదండ్రులు ।
 ధీబల సద్వ్యవస్థ సుగుణ ♦ తేజశీలన్ ।
 ప్రాబల్యముతోగి యొవరం ।
 గాబరిణయములను జేయ ♦ గాదనదగునే॥

సీ॥ ముకు పచ్చలారక ♦ మూర్ఖత కనులకు
 నచ్చువారలగాంచి ♦ మెచ్చువారు ।
 కొత్తవారల గల్గు ♦ కొమ్మించు తళుకుల
 పసనిత్యమని నమ్మి ♦ భ్రమయ్యువారు ।
 వర్ణాంతరులయొక్క ♦ వైభవ వైదుష్య
 మాయలందున జిక్కి ♦ మలగువారు ।
 అభినవ సౌందర్య ♦ విభవంపుగాంతులు
 స్థిరమంచు నెదనమ్మి ♦ తిరుగువారు ।

తే॥ గీ॥ సలుపు సౌందర్య బాంధవ్య ♦ చయము కన్న ।
 మిన్నతాగాదె కులమును ♦ నున్న సిరిని ।
 విద్యరూపంబు గుణముల ♦ విలువదీసి ।
 తల్లిదండ్రులు గూర్చు బాంధవము లరయ॥

— వివాహము —

ఉ॥ ఆవిధి ద్వాదశాబ్దముల ధి యప్పుడె లీగ నాటసాటలన్ ।
 బోవగ బెండ్లి సేయగను ధి బూనిరి కస్తురిబాయి తోడుతన్ ।
 సేవయొనర్పగా మహిత ధి జీవిత యాత్రను దోడు నీడయై ।
 జీవపుటూతయై శుగ్రతిని ధి సేవిత ధర్మపథానుగామిగాన్ ।

ఉ॥ చక్కని దుస్తులున్ వికచ ధి సారసయుక్త సుమాలలున్ గడున్ ।
 జొక్కపు టాట సాటలును ధి హోకు హాస్యప్రసక్త వాక్యముల్ ।
 మక్కువబెంచు లాలనలుఁగమన్న నలున్ మురిపెంపుమాధురుల్ ।
 నిక్కము స్వర్గనీమలను ధి నిల్పెడి నిచ్చెసమెట్టులారయన్ ॥

తే॥ గీ॥ సప్తపదముల జనుటలు ధి సప్తజిహ్వ ।
 సాక్షియొనరించు బాసలు ధి సకల జనులు
 బంధు బుధకోటి యాశీః ప్ర ధి వచనములును ।
 దంపతుల జీవితాదర్శ ధి దర్శనములె ॥

తే॥ గీ॥ చీని చీనాంబరంబులు ధి శ్రేష్ఠకాంతి ।
 వివిధమధునాద కలనా స ధి వీనయంత్ర ।
 ములును భూలోక జీవిత ధి ఫలము తఱుకు ।
 జూపు సంసార కష్టాల ధి జూపవనుచు ॥

ఉ॥ భావమునం దలంప కెల ధి ప్రియపు దంపతులీ వివాహ పుం ।
 ద్రోవల బోలుచుండియును ధి దుర్గమకంటకయుక్త మార్గముం ।
 దేవగ లేక చూపులు త ధి దేక విధాన నొకళ్ళొకళ్ళపై ।
 నేవిధి నిల్పి నవ్వులనె ధి యీజగము న్మృతపొంది యుండిరో ॥

తే॥ గీ॥ పెండ్లివలనను నాటకై ధి పిల్లయొకతె ।
 దొరకనని సంతసించెనా ధి చిటుతనాడు ।

ధూసడిసాల వెలుగున ♦ నోపినన్ని ।

నగలు చీరెలు గలుగగ ♦ నగియె నాపె॥

ఉ॥ అంతట గొన్నివర్షముల ♦ యంతర మందున హూణవిద్య న ।
త్యంత మశాగ్రిబుద్ధి నట ♦ నభ్యసనంబు నొనర్చి మెత్తిపెన్ ।
జంత దొలంగి స్వాసగుమ ♦ జేరగదాపయి పేమ 'లాను వి ।
శ్రాంతి విలాస వైభవ పు ♦ రస్సరమాగతి నభ్యసించగాన్॥

హూణదేశ విద్యాభ్యాస ప్రయాణ చింతనము

చ॥ అరుగుమటంచు వంశ విభ ♦ నాభ్యతగోరెడు నోపివలెన్ సం ।
బరమున నాడు పుత్రువలె ♦ భాసురలీలను 'బారు'లోన నుం ।
దరతర యుక్తి ధీబల ని ♦ ధాన విధాన పథానుసార బం ।
ధురరమణీయ వాగ్ధరుల ♦ దోగగ శ్రోతలజేయు యుక్తిమెన్॥

తే॥ గీ॥ ఇప్పు డింగ్లీషు దొరలనే ♦ యొప్పుమీఱు ॥
గుప్పు చప్పుడు గాకుండ ♦ గూడవలెను ।
వారి ఆచార గుణములే ♦ వలయు మనకు ।
రావణుని రాజ్యమున నున్నె ♦ రాము దారి॥

సీ॥ వేదశాస్త్రాభ్యాస ♦ వైదుష్యములు పోయి
యాంగ్లేయవిద్యలే ♦ యాయె జదువ ।
కాశిలో వాసంబు కావలెనను లేగి
లండను వ్యామోహ ♦ మొండు గలిగె ।
వర్ణవృత్తి విభాగ ♦ వైశిష్ట్యములు పోయి
మధుమాంస లోలత ♦ ల్మాన్యమయ్యె ।
ప్రీతి యజ్ఞములందు ♦ పవభక్షణము పోయి
సర్వ సమత్వ ప్రీ ♦ చార మొదవె ।

తే॥ గీ॥ దివిరి స్వాతంత్ర్య విభవంబు ♦ తీరుపోయి ।
 బానిసత్వంబుపై మోజు భ్రమయుపొచ్చె ।
 వజ్ర వైడూర్య మాణిక్య ♦ ప్రభలుపోయి ।
 గాజురాళ్ళుల తక్కులే ♦ ఘనతమించె॥

కం॥ లోకమున గల్గు నగుణా ।
 సీకం బరయంగ నిటను హిందూ ప్రజలం ।
 దాకై రెమ్మై కొమ్మై ।
 యేకముగాబెరిగి మ్రోకు ♦ లేయైపోయెన్॥

ఉ॥ కావున నెల్లవారలును ♦ కాలప్రసాద బలోద్ధతంబులౌ ।
 త్రోవలెఱింగి స్వీయజన ♦ దుర్బల దోహద కారణంబులన్ ।
 భావములన్ గ్రహించి తమ ♦ పాపన జీవితనౌక సుశృలో ।
 బోవకయుండి గమ్యములఁబొంది సుఖంబుల గాంచుటాప్సగున్॥

కం॥ ఆపనికై మనమెల్లర ।
 మోపిన మార్గాలలండ ♦ నురుతరఫణితిన్ ।
 ప్రాకట వర్ధనమునకుం ।
 గాపేగుచు గీర్తి ప్రతిభ ♦ గాంచుట లొప్పున్॥

ఉ॥ అందులకై కుమారకుని ♦ నాదృతిమై దెలి సీమకంపినన్ ।
 సందియ మొందులేకతడు ♦ చక్కగ నెక్కడు మంత్రగద్దెపై ॥
 నిందుననున్న లొచ్చును నఁరేందులు నొదలదాల్చు మానికం
 బందును నిండు నుంపతన ♦ నింపును సొంపును జూపనేర్చునే॥

కం॥ ఈకోరిక బీజము మది ।
 సాకల్యము నాటిజోషి ♦ సరగున నరుగన్॥
 బ్రాకట విదేశయాన ।
 శ్రీకిని ననుకూలమార్గ ♦ చింతన పర్చుడై॥

సీ॥ మధుమాంస భక్షణ ♦ మారాన జననని
 తల్లితోడనుబాస ♦ తొల్లిసేసి ।
 కులము లోపలనుండి ♦ వెలివేయ గురుడంపు
 శ్రీముఖంబును లెక్క ♦ సేయకుండి ।
 అమిత ధనవ్యయ ♦ వ్యాసంగమునకుగా
 సంసార నిధులెల్ల ♦ జక్కగూర్చి ।
 విద్యా విశేషల ♦ బ్ధోద్యోగ భావన
 మంజులేప్పిత పుచ్చ ♦ మధువులాని ।

తీ॥ గీ॥ బాలకుం డెప్పు డెప్పుడీ ♦ భరతభూమి ।
 వీడి లండనులో వాళి ♦ గూడుననుచు ।
 మానసంబున స్వప్నాల ♦ మనుచునుండి ।
 వేగ బాఠిష్టరై రాగ ♦ వెడలె నపుడు॥

కం॥ తన కలత్రోబక రాయయు ।
 ననువుగ దోడెచు ♦ రాగ ననుజన్ముండున్ ।
 ఘనమౌ రాగోత్సాహము ।
 లొనగూరుప గాంధీ పయనమొనకరెను నొకన్॥

చ॥ ఒరులకు నాంగ్లమందుననునూసులు వల్కగ జంకుచుండునా ।
 కరులకు నాజ్ఞ సీయనడు ♦ గన్ భయమందును జల్లగాలికై ।
 తిరుగగ నొకపై బెదరు ♦ ధీరత బత్రికవార్త లేవినా ।
 నెఱుగక యాత్మ గుండు నొరు ♦ లింటికి గాపురమేగుకన్యనాన్॥

ఉ॥ ఎచ్చటికేగిశన్ జనము ♦ లెల్లను దన్నె పరీక్ష సేయగా ।
 నిచ్చలు గాంచుచున్నయటు ♦ నివ్వెఱజెందును దొట్రుపాటుతో
 నచ్చటివారు వారిపను ♦ లందున నున్నను దెప్పరిల్లు దా
 నిచ్చయు శంక మానసము నెంతయు నుయ్యలలీల మాపగాన్

ఉ॥ తోడి ప్రయాణికుల్ తనదు ♦ ధోరణి నుండక దేహపుష్టిగా ।
పాడగ రుచ్య మాంసయుతభక్ష్యమునోరది యూటలూరగా ।
బోడిమి భక్షణంబొనర ♦ బొంగుచు జేయగదల్లితోడ దా ।
నాడినమాట మానసము ♦ నందుదలంచి సగర్వజ్ఞౌమదీన్॥

తే॥ గీ॥ జహ్వాచాపల్యమావగా జేతగాక ।
దేహవర్ధక ద్రవ్యాల ♦ దినుటటంచు ।
నాత్మవంచన వించు ♦ నట్టివారి ।
గాంచి గర్హించు యతి కుల ♦ కాంతనువలె॥

ఉ॥ ఆవిధి నాతడుండగను ♦ నాతని ప్రక్కనె యందె లోకమున్ ।
ట్రోవగ రాజ్యపాలనన ♦ మోఘ ప్రవీణత జేయ రాజ్యముల్ ।
కావను వృద్ధిజేయ గడు ♦ కల్మివిరాజల జేయుదంత్రముల్ ।
కైవసమైన యాంక్షులయు ♦ గంబు చెలంగెను తీవితోడుతన్॥

ఉ॥ వారలు నాసియాజనుల ♦ వంకకు జూడను నిచ్చుగింపరే ।
తీరుననైన శ్వేతజన ♦ ధీబల శౌర్య ప్రభావిశేషముల్ ।
వేఱని యెర్పరింప గడు ♦ విశ్రుత వైఖరి భాషణంబులన్ ।
దీరగు వర్తనన్ నడక ♦ దెల్ల మొనర్తు రనుక్షణంబులన్॥

కం॥ బొంబాయి రేవునందం ।

దంబుగ నెక్కించు జనుల ♦ దమ దాసులుగా ।

దంబంబునను మహానం ।

దంబున వెలయుచతుర తమ ♦ ధైర్యులు వీరే॥

చ॥ పుడమిని నూతనంబయిన ♦ భూమియొద్వీపమొఖండమేది యో ।
యడవియొ యెద్దియైనగను ♦ లందున బడ్డ యనుక్షణంబునే ।
గడబిడలేక యయ్యెడల ♦ గౌర్య పరీత క్రియాని నెందు సం ।
దడి మొయి రాజ్యవిస్తరణ ♦ దారొనరింతురు చిత్రవైఖరిన్॥

తే॥ గీ॥ ఆట్టి ఆండ్లయ జాతిని ♦ బుట్టినట్టి
యువజనావళి తనముందు ♦ నవినయమున ।
దసరి తనతోటి యాసియా ♦ జనుల సమితి ।
పైన బఱపెడు నిరసన ♦ భావమరసి॥

ఉ॥ ఏలిటు నీచదృష్టులను ♦ నెల్లరిపై బ్రసరింతు దేశముల్ ।
పాలన జేయుచున్న మహి ♦ పాలుర సేత్రము గర్వ భూమికా ।
లోలత నున్న రాజ్యరమ లొంగునె పొంగుచునున్న లెక్కకున్ ।
జాలని రాజ్యముల్ మునుపు ♦ చావవె దోర్బల మత్తతన్దగన్॥

తే॥ గీ॥ త్ర్యంబకునితోడ నీరీతి ♦ శనియె గాంధీ ।
నౌకయందలి నానా ప్ర ♦ ధానదేశ ।
పౌరులందున సింహాలు ♦ వనమునందు ।
వెలయు భాతిని దిరిగెడి ♦ వీరి జూపి॥

ఉ॥ ముప్పదిమూడు కోట్ల జన ♦ ముల్కుడు భీతిని బొందవారలన్ ।
ద్రిష్టలఁబెట్టి హైందవుల ♦ దేశమునందు మహాప్రతిష్ఠతో ।
మెప్పున రాజ్యపాలన న ♦ మేయమహా విభవాప్తిచేయగా ।
నిప్పుడు కాంచవేయదియు ♦ నిట్టిదె గర్వపు 'గారణంబెకా॥

సీ॥ రవి యస్తమింపని ♦ రాజ్యంబు నేలెడు
సర్వోత్తమంబైన శక్తి మాది ।
భాసుర లక్ష్మీని ♦ వాసంబులై యెప్పు
పట్టణంబులె యున్కి ♦ పట్టుమాది ।
సకల కామ్యంబుల ♦ జక్కగా దీర్చెడి
యంత్రసృష్టిప్రయోగ ♦ యశము మాది ।
ఖండ ఖండంతర ♦ కంఠసీమ జెలంగు
పరిపూర్ణ మధురంబు ♦ భాషమాది॥

తే॥ గీ॥ ఎవ్వరెచ్చోటనే వింత ♦ నెలమి గనిన ।
దానినప్పుడె నలైనల్ ♦ పూనినిలుపు ।
చాక చక్కంబు మాతోడ ♦ జన్మమందె ।
ననుచు గర్విండు వీరల ♦ నగునె పట్ట॥

ఉ॥ మొన్ననకాదె రక్కసుల ♦ బోలిన రవ్యనునై న్య సింధువున్ ।
గగ్గన్నన గన్త్రుబోలె నట ♦ గల్గెను మ్రింగగనాంగ్లవాహినుల్ ।
కన్నుల నమ్మజాల కటు ♦ గాంచిరి విస్మయమెల్ల లోకముల్ ।
వన్నెయు వాసియున్ వెలయ ♦ వర్ధిలెనాంగ్ల ప్రతిష్ఠదిక్కులన్॥

కా॥ ఎంతో కాలము కాగలేదు వినవో ♦ యీభారతక్షోణి ను ।
దాబ్బింతి నొప్పింది సమస్తదేశ జనులున్ ♦ దర్శిద్ధతిన్ ముగ్ధులై ।
శాంతింపుండని తమ్మునాగగనుజం ♦ చచ్చెర్య వికాంతి న ।
త్యం తోదగ్రరణ ప్రదర్శన కళా ♦ దర్పంబులం జూపుటల్॥

ఉ॥ బాపురె యెఱ్ఱకోటను బి ♦ వాహము కట్టిన వీరరక్త మ ।
ఘేవున బూర్వపశ్చిమ జ ♦ లేసుని తోడుత నైక్యమొందుడి ।
రేవును మాపు సూర్య శశి ♦ రేఖల టాదరిసేగ నెట్టనై ।
తోపగజేయు నిప్పటికి ♦ దుర్యశ మొప్పుగ గారణంబులై॥

తే॥ గీ॥ అనెడు త్ర్యంబకుతో గాంధీ ♦ యనియె మరల ।
నీకరణ వానివాక్కులు ♦ సోకినంత ।
నడగగప్పిన యజ్ఞాన ♦ మనెడి ఛదము ।
జీర్చి కన్నుల శౌర్యంబు ♦ చెలగి వెలుగ॥

చ॥ జననియుమున్నుకొంచెముగ ♦ సాహసకార్య ప్రధానఘట్టమున్ ।
మనమున కెక్కుగట్లుగన ♦ మానుష పౌరుష సూచకంబులౌ ॥
కనుగవ బాష్పపూర్ణహయి ♦ కాటునదమ్మియుగంబు బోలుచా
యనుగనుపింప జెప్పెనదియంతయు బూర్తి నొనర్చుమాధృతిన్॥

రాజ్యరంభం

తే॥ సీ॥ అనిన నాతని తోడను ♦ దృఢబంధుండు ।
 దేశభక్తి విలాస ధీ ♦ ధితుల బహు ।
 వదన చంఘ్రిని నిస్సృహ వారిదంబు ।
 గగ్గిము చుండంగ నాతని ♦ కనులు మెఱయ॥

ఉ॥ ఇక్కడలేనివస్తుతతి ♦ నెచ్చటనైననుగూర్చి తెచ్చి మీ ।
 యక్కరదీర్చి దేశజల ♦ యాదరమున స్థనవర్తకంబులన్ ।
 నిక్కముచూడగొందుమని ♦ నిచ్చలు బాసలొనర్చి కోటలన్ ।
 బెక్కులుకట్టి రాజ్యమును ♦ బెల్లువినాశమొనర్చి రెంతయున్

మ॥ అకటా! వీరశివాజి! తద్దనుని పై ♦ న్యాధ్యక్షులున్నేరకే ।
 ప్రకట ప్రాభవదక్షుతో ఘనులు పీ ♦ ష్వాలున్దగంజాలకే ।
 సకలైశ్వర్యకళాయుతుల్ మొగలు రా ♦ జన్యల్ తగన్ శిక్షసే ।
 యక మాధుర్యవచోవిలాసముల నా ♦ హపాయుటేరాజ్యముల్

రాజ్యాక్రమణము

ఉ॥ ఇక్కడగొంత యక్కడ మ ♦ టించుక నాపయిదిక్కుకొంత న ।
 ల్పకల నావరించి యొక ♦ రాజునెటుంగకయుండనందఱన్ ।
 జక్కగదువ్వి సింగముల ♦ చాతురిబోనులనుంచు చాడ్పునన్ ।
 నిక్కమునిల్పి మోసమున ♦ నేర్పున రాజ్యముగెల్చి రెంతయున్

సీ॥ ప్రక్కరాజులతోడ ♦ భాషించుటకుగూడ

నింగీ ఘవారాజ్ఞ ♦ నీయవలయు

పుత్త్రహీనుండైన ♦ భూపతిపెంపున

నింగీ ఘవారు చే ♦ యింపవలయు ।

ప్రజలవర్తకమును ♦ రక్షించునుంకంబు
 కైయాజ్ఞనాంగులే ♦ వేయవలయు
 విద్యాభివృద్ధికై ♦ విజ్ఞానబిక్షకై
 యగంగులే ధర్మ మీ ♦ యంగవలయు

తే॥ గీ॥ అట్లు దిగ్బంధనముజేసి ♦ యఖిలజనుల
 రాజులను వర్తకుల పరి ♦ శ్రమలవారి
 జలువగుడ్డలతోగొంతు ♦ జక్కనులుము
 విదైలను జాణలై, కడు ♦ వెలసిరంత॥

చ॥ ఒకమతమూనువారలను ♦ నూరక వేటుమతంబువారితో
 డికలతగల్గునట్లుల దుగ్రి ♦ టిన్నమియింపగజేపి పైనవా
 రికి గడుముప్పుదెచ్చియు మ ♦ టేమియెటుంగచిరీతిచట్టమూ
 రక యిరుపక్షముల్నిగుల ♦ రాదని శిక్షలొసంగిరక్కటా॥

తే॥ గీ॥ ఇట్టివైఖరి సామ్రాజ్య ♦ మెలమిబెరిగె
 గారడీవాడు పెంచు వృ ♦ డుంబుకరణి
 మాయలోనుండిపుట్టు బ్ర ♦ హ్మాండమటుల
 బాపమును మోయజనులకు ♦ భారమగుడు॥

పై న్య ప రి వ ర్త న ము

చ॥ మనదగు బాహువికృమ ప్ర ♦ భావముచేమననేయడంచుచున్॥
 ఘనముగ రాజ్యవిస్తరణ ♦ కాంక్షనొనర్చిరి యాంగ్లలీయెడన్॥
 మునుకొనిపీరికిన్మనము ♦ బూన్కిసహాయమొనర్పకున్న, సతా
 ర్యుని ఖరకాంతిగోష్ఠమున ♦ రూపరుతిగన నాశమొందరే॥

శా॥ స్థానీయధమునందు నాంగజనశుం ♦ భద్రర్పదుస్తంత్రములే॥
 భాసిల్లెంగద తన్మహారాజతమా ♦ వర్ధంతి యీవర్షమం॥

దేశారోద్ధతివచ్చునా గడియ నీ ♦ దేశంబు నల్లిక్కులన్ |
గాసిం బెట్టికలంచి వారలనువే ♦ గన్నించి నశ్శ్రీయమా ||

ఉ॥ సేనలయందులీగతిని ♦ జత్తప్రబోధముగల్గి దేశపుం॥
బానిస చీకటుల్ దొలగి ♦ పాయస్వతంత్ర సుభానుకాంతులె
వ్వాని సుధైర్యసాహస శు ♦ భావహర కృపు నీతథారలన్ ||
గాసగనానాకో విమల ♦ కల్మషనాశచరిత్ర గాధలన్ ||

తే॥ గీ॥ అనెడు యుత్సాహపూర్ణమ ♦ హర్షవమున
నిరత కేళీవిహార వి ♦ సీతులగుచు |
సర్వవైదిక నివహమ ♦ పూర్వరీతి |
నుత్తర ప్రాంత సీ ♦ మనునున్ననంత ||

ఉ॥ దక్షిణదేశజల్వకపు ♦ దారిని ధైర్యనిలాసయు క్రిమై॥
దక్షతతోడ జేరరని ♦ దర్పవిహీన చరిత్రులంచు మా॥
పక్షముబూన బోరనెడు ♦ భావనశంపదవృత్తి నెంచియో
శిక్షపథంబెఱంగకయె ♦ చేరగబిల్వరువారి నాతఁడన్ ||

ఉ॥ ఎప్పుడు ప్లాసియద్ధ దిన ♦ మేర్పడవచ్చునో యేరితోడుతన్
జెప్పక శత్రుమారణ వి ♦ శిష్టవిహారము చేయగూడునో॥
మెప్పున దేశజాల్ మనల ♦ మెచ్చుచు నిందు స్వతంత్రవైభవం
బాప్సెను వీరిధైర్య విభ ♦ వోజ్జ్వల పద్ధతి జూపువారలో॥

తే॥ గీ॥ అనుచు సేనలభట కోటి ♦ యధిక శౌర్య॥
కార్యనిర్వహణంబున ♦ ఘనతజ్ఞాప॥
నెపుడు నెపుడంచు గొలుసుల ♦ నేపుమీఱు॥
త్రేంచ నుంకించు కుర్కుర ♦ శ్రేణివోలె॥

మ॥ అదిగో ఢిల్లీని సర్వవైశ్యములు స ♦ మృద్ధగైర్య సామగ్రితో॥

మదిలో జాలియొకింత పూనకతా సమృద్ధ్యేషముం బూనియన్ ||
మెదిరించెంగదయాగ్రయామునుపెయా యెంద్రుంపశ్వేతాళిమా
మదియోజింపగ నింక నాగుటలు మా మందత్వమున్జూడదున్ ||

ఉ|| కాలము తోడుపాటయిన ♦ కల్మషహీనరణ ప్రతాపముల్ ||
చాలప్రదర్శనంబొనర ♦ జాతొరిజూపిమహామహోద్ధతిన్ ||
దూలగజేసి శత్రులను ♦ దోర్బలముందగ జాటి, కీర్తి యీ ||
నేలనునిల్పువారమని ♦ నిశ్చలతన్ దగసాగె సైన్యముల్ ||

సీ|| అతిచైర్యమును జూసి ♦ యరులను జెండా డు
వారయ్యెదమటంచు ♦ బలుకువారు
అసమానశౌర్యాన ♦ కగ్గితాంబూలంబు
మాదండు దేయని ♦ మసలువారు
నుత్సాహమరిగిన ♦ నుద్యమస్థితి నాత్మ,
నిసుమంత పట్టక ♦ యెసగువారు ||
పదిమంది నరుకనా ♦ సైన్యాపు స్వాతంత్ర్య,
గతియేమొ యోజింప ♦ గానివారు ||

శే|| గీ|| మేము మేమంచు ముందుగా ♦ మేలువాటి
యుద్ధసంగతి వ్రాహ్మ ప్ర ♦ యోజనములు ||
నించుకేనియు నెటుగక ♦ మించువారు
నియమముల మీఱ యుద్ధంబు ♦ నియతిదప్పె ||

మీ ర త్ తి రు గ బా టు

ఉ|| మీరటునందు ముందు గను ♦ మీనవిలోచన తెల్లదంబుగా ||
నారడి లేక స్నేహితుల ♦ నందఱజైలుల కంపిధీరతై ||
పేరు ప్రతియున్నిగుల ♦ బేర్నిని వారి కొసంగివచ్చు సీ ||
వీరులరాకచే బ్రయము ♦ వేగమపొందెడు గాజులీపురిన్ ||

తే॥ గీ॥ నియతి గోమాత కొప్పున ♦ నిండినవయి ।

వజ్రులు తోటల ద్రవ్యశ్చ ♦ దొరలకొరకు ।

దుగ్గించు వీరలు మాత నె ♦ త్తుటివి గూడ ।

ద్రవ్యమున కమ్మవారన్న ♦ దబ్బులుగునె॥

చ॥ అనువచనాల్గు తాపమిడ ♦ నన్నము నీరునుముట్ట నొల్లకే ।

మనములు భీష్మగ్రీష్మ పటు ♦ భానుకరాప్తిని వాడివత్తులై ।

చనుతరులందు నింగలము ♦ చాడ్చున నొప్పుగ నద్ది మంటయై ।

చననటనయ్యె నాహుతిగ ♦ జానుగ ఢిల్లియు లక్ష్మీ సీమలున్॥

తే॥ గీ॥ ఎచట గనుగొన్న హరహర ♦ వచనమొదవె ।

వినమహాదేవ శబ్దాల ♦ వీనులదరె ।

దెల్ల పురుషుల రక్షాలు ♦ దేహమెల్ల ।

సిక్తమాయెను నెల్లడ ♦ సేనలకును॥

తే॥ గీ॥ తెల్లవారల రాజ్యంబు ♦ తేజమడగె ।

మనకు బహదూరుషాగాజు ♦ మరల నిపుడు ।

తురక హిందువుభేద మెం ♦ దు గనకింక ।

దేశరక్షణకై ప్రజల్ ♦ దివురు టొప్పు॥

సేనలు ఢిల్లీ చేరుట

చ॥ అనుచును సేనలయ్యెడ మ ♦ హాహవదీక్షమెయిన్ జెలంగగా ।

జనిరట పాదుషా భవన ♦ సన్నిధి నున్నతడంత నార్తితో ।

గనులను బాష్పధారలను ♦ గార్చుచునయ్యెడ సేనజీతమై ।

నను నొసంగగనేరనని ♦ నాయనలార! విపాదలోలుడై॥

ఉ॥ మాదగు నాస్తిపాస్తులు స ♦ మస్తములాగగ లోనిచ్చిణమే ।

మాదిరి నో చెలంగగను ♦ మృందియు మృందనిరీతి బొందిలో॥

మోద విహీనమైన శవ ♦ మోయను లీలను మమ్ముజూచు నీ ।
ఫాదరి రాజ్యనాశమును ♦ బండుగ గాగను కాలమబ్బేనే॥

తే॥ గీ॥ మీరు జీతంబులీయగా ♦ నేరకున్న ॥
సంశయంబేల యాంగుల ♦ సరుకులుండ ।
బ్యాంకులుండంగ మాచేత ♦ బాకులుండ ।
దీవనల నిచ్చి పంపుడి ♦ తెచ్చుకోగ॥

చ॥ అని వచియించి సేనలు మ ♦ హమ్మత విక్రమవైభవంబునన్
జని ఘనమా పరాక్రమ ప్రి ♦ సార విజృంభణ నెట్టికోటపై ।
ననువగు రీతి నందఱు జ ♦ నావళి ప్రేమను జూరగొన్న పా ।
వనమగు బావుటానిలిపి ♦ వారలు మించిరి విక్రమోన్నతిన్ ॥

తే॥ గీ॥ ఇంతలో నీలువచ్చె నా ♦ గంతుకముగ ।
చీనదేశాన యుద్ధంబు ♦ చెలగకున్న ।
మాతృదేశంబునకు బోవు ♦ మహిత యుద్ధ ।
నిపుణ విఖ్యాతియుక్త సై ♦ నికులబోడ॥

చ॥ బ్రతికితినంచు భవ్య ప్రతి ♦ భామతి గార్నరు జనలాయెడన్ ।
జతురత నీలు నాయకుని ♦ చండతరంబగుసాక్షాతనానా
నతనినె పంపె ఢిల్లీకి జ ♦ యాగముగానత డెన్ని కూరముల్ ।
సతత మొనర్చినం దనకు ♦ సమ్మతమేయను నొప్పుకోలుతోన్ ॥

అ॥ వె॥ ఆజ్ఞనొంది నీలు ♦ డఖల భారతదేశ ।
మాంగ్ల చరిత నిట్టి ♦ యన్య కూరు ।
గానమనుచు జనము ♦ కడుగోదనము సేయ ।
శవపరీత మార్గ ♦ చారియయ్యె॥

సీ॥ నందకుమారుని ♦ సందేహ రహితమై
వఱలిన తీర్పునం ♦ దరయబుట్టి ।

అలయయోధ్యా సతీ ♦ హాహాకృతులనందు
 ననువైనపాఠంబు ♦ లరయ నేర్చి ।
 బలహీన గాజుల ♦ బలీమి నేలించెడి
 వెల్లెస్తి తంత్రాల ♦ విశ్రుతిగని ।
 డచ్చాసిజిత్తుల ♦ డంబపు దంత్రేముల్
 విపరీతమగు రీతి ♦ విఱ్ఱవీగి ।

శే॥ గీ॥ అంగధార్జన్యనామ మ ♦ హాగ్రహంబు ।
 పైన నాచ్ఛాదనంబును ♦ బాటవైచి ।
 పురుషులంచును స్త్రీలని ♦ యరయకపుడు ।
 నరుకసాగెను రక్తంపు ♦ నదులు వాతె॥

నీలు ఘోరములు

చ॥ జనరలుసీలు కాశిని బ్ర ♦ జానివహంబును జంపె గూర్చుడై ।
 వనములయందు జంతుతతి ♦ బట్టుచు వేట యొనర్చు కైవడిన్ ।
 జన శిశు శాలభామినుల ♦ సాంద్రభయానక రోదన ధ్వనుల్ ।
 విని విపరీత మోదమును ♦ వేమటు రాక్షసు లీల బొందుచున్॥

మ॥ అలహాబాదున దేశవాసులను నా ♦ హా యెంతకూతాత్మ్యుడో ।
 చలమొప్పంగను గాలుసేతులను గా ♦ ప్తాలట్ల ఛేదించి వా ।
 రల దోడ్చో ఘనమా శతఘ్నులకు జే ♦ రంగట్టి భిన్నాలుగా ।
 లలిగావించుచు నార్చి తేలెనటలీ ♦ లనాక్షునుల్మెచ్చగన్॥

ఉ॥ మానవులంచు వారు తమ ♦ మానత దేశవిముక్తి రక్తిమై ।
 బూనిరి యుద్ధమంచు దము ♦ బోలుచు వారిని జూడ దైవసు ।
 జ్ఞానలవలంబె తేజరిలు ♦ నవ్య విలాసము వల్లనంచు నే ।
 మైనను నెంచెనే పశువు ♦ లైనను మేలగు గాదె వానికిన్॥

ఉ॥ ఆయుధమిచ్చి యాపయిన ♦ నారయ ధైర్య పరాకామాప్తిదా ।
నేయెడ నేవిధిన్ దమకు నీస్థితమో యబులాష్ఠలిన్ సదా ।
న్యాయగతిన్ రణగబున జ ♦ యంబును గాంచగలట్టి వారిస
న్యాయముగాగ నీవిధిని ♦ నారడి వెట్టితివేమి రాక్షసా॥

ఉ॥ చేతులు వెన్నకున్వీటిచి ♦ చెట్టులకు న్దగ గట్టి నిన్ను నీ ।
మాతృ సతీ సుతావళిని ♦ మాన విహీనులజేసి వేళకమై ।
బూతులదిట్టి ముక్కలుగ ♦ భూమి బలిన్బొసరింప నుండు నా
రీతి దలంచి నీచెడుగు ♦ లీలల నాత్మను జింతసేయుమా॥

ఉ॥ ఎందఱు తల్లులందెడ ద ♦ నింపులు గుల్కెడు పచ్చిగుడ్లతో ।
సుందర సుస్మితాననల ♦ శూరుల బోలెను నీ పెహటులన్ ।
మృందగ జేసితో తెలియ ♦ రాదొకొ నీదగు నాజ్ఞజేసి యే ।
మందువు గామి గామిముః ♦ నగ్ని వినాశ మొనర్చెనీమొనల్॥

ఉ॥ సాయుధులైన సేనల న ♦ సంశయవృత్తిని నాయుధములన్ ।
జేయను బూనవాడగల ♦ చెల్వులెటుంగక శాంతజీవులై ।
మాయ లెటుంగనట్టి గుణ ♦ మాన్యు పైన శతఘ్నివర్షమ ।
న్యాయము జేసి బాపుటను ♦ నల్పు నొనర్చితివేమిరాక్షసా॥

సీ॥ ఈయుగంబందున ♦ నెల్ల దేశజులకు

స్వాతంత్ర్య భావంబు ♦ జాటిమఱియు ।

ప్రజల హక్కులకునై ♦ ప్రథమ యుద్ధంబును

గావించు హింసను ♦ గాంచుమఱియు ।

అంకుశ హీనుతా ♦ నధిపుల నడచిన

కాగ్నివెలు మాలోన ♦ కల్గిమఱియు ।

సర్వదేశములందు ♦ సాహసంబును జూపి

చిన్నవారల యండ ♦ జేరి మఱియు ।

తే॥ గీ॥ లోకమందుగ న్యాయము లుపమైన ।
 యన్నియెడఁను ధర్మంబు ♦ గన్పవార ।
 మనుచు బల్కెడి యాంగ్లేయ ♦ వినుతజాతి ।
 తలలు వంచెను నీపల్ల ♦ ధర్మహీన!

శా॥ తల్లి యాంగ్ల వధూమణి విమలసాం ♦ ద్వింజైన నీకీర్తి స ।
 ద్వల్లిందెంచి యనర్ఘ్య ద్రోహఘాయు ♦ క్షంజైనబీజంబులన్ ।
 జల్లంజూచెడు నీలుతాదలకునో ♦ జన్ ట్రాప్లియన్ వారిని ।
 వెల్లమాచ్చెడొ రాజ్యనాశనమునేఁగి యాక్షింప గాంక్షించెదో!

కాన్పూరు దురంతములు

ఉ॥ నీలు విచిత్ర కూరవధ ♦ నిస్తుల దుష్ట చరిత్ర వీనులన్ ।
 గాలగ జేయగా హృదయ ♦ గహ్వరమందు సుషుప్తినున్న యా ।
 భీలపుద్వేష రోషములు ♦ వేల్కిడి పృజ్వలనంబు నొంది శ్వే ।
 తాలయమైన కాన్పూరి వ ♦ ధల్లడు గూరత గల్గజేయగాన్॥

శా॥ ఏమీ! హైందవరక్త వార్షిధులఁ జ ♦ న్నే స్నానములేసిమా ।
 గోముల్గాల్పియు నాండ్రి బిడ్డలఁ గడు ♦ స్థూరత్వ మేపారగా ।
 నీమాలేమియులేక చంపి మిగుల ♦ న్నిజాతి నీచంబుతా ।
 కామోద్రీక విహారసక్తులగు నాం ♦ గ్లానీకము న్నాతురే॥

ఉ॥ నాతుల ముట్టబోకుడి స ♦ నాతన ధర్మ పరిస్థి పద్ధతుల్ ।
 కాతరత స్వజించి కడుఁ ♦ గల్గెష యుక్తపుఁ గోధక్రూర్యము ।
 ట్టూతలనూప బాలశిశు ♦ యుగ్మలివర్గము జంపబోయి వి ।
 ఖ్యాతినిమాప జూడకుడియయ్యయ్య! తాల్మివహింపుడిదయన్॥

చ॥ అనినను గంగదాటు తటి ♦ నాంగ్ల సతీ శిశు బాలబాలికా ।
 జనముల హత్యజేసియు బ్ర ♦ జానివహంబులు కోధపూరితుల్ ।

చలమున సర్వసైన్యముల ♦ జక్కులకున్ నడిపింపనవ్వయున్ ।
గలగలగ శ్వేతరక్తముల ♦ కాలువలే ప్రవహించె నెల్లెడన్ ॥

తే॥ గీ॥ ఆలిఘరు మీనపురియును ♦ నైతరా బ ।
జేను రోహిలు ఖండంబు ♦ జానుపూరు ।
మూరదాబాదు గోరక ♦ పూరు మఱియు
సన్నిసేనల నిలయము ♦ లందుగలిసె ॥

కం॥ ఆవిధి నికన్ని నెలపులఁ ।
బ్రావృట్టు ధరచికాయ ♦ భాసురగర్జ్వా ।
రావ నిభశతఘ్నిరవము ।
లావనుధానభముగా ది ♦ గంతము విండెన్ ॥

చ॥ నొరలను జంపి రక్తముల ♦ దోగితిన్నచి లాంఛనంబులన్ ।
వెఱసొకయింత లేకయును ♦ బెట్టుచు బీరము చాటిరండఱున్ ।
దరుణమునందు శత్రువుల ♦ దారులగట్టుచు దేశమిత్తులం ।
దఱిదము జేర్చుమార్గములు ♦ దారతనేరు దలంప రైరిగా ॥

సీ॥ ఒక్కదేశమునందు ♦ నోలిమై జన్మించి
కష్టసుఖంబుల ♦ న్గలిసి యుండి ।
లాభనష్టంబుల ♦ లలిమిఱునేకమై
వరక సరణి లో ♦ పలను గలిసి ।
దేశసేవను సేవ ♦ నేనాయనుచు నుండి
శత్రుమారణమందు ♦ సాగుచుండి ।
అన్యోన్య ప్రేమల ♦ కాలవాలములొచు
వారి శత్రులె వీరి ♦ వైరులనగ ।

శిక్కుసేనల నిరాకరణము

తే॥ గీ॥ ఒక్కమాతకు బుత్తులై ♦ నిక్కమెఱిగి ।
సిక్కుసేనలు మాతోడ ♦ జేయగలిపి ।

శ్వేత నిగళంబులను ద్రోప ♦ జెలగుడయ్య ।
దేశమాత ఋణంబును ♦ దీర్చుడయ్య!

చ॥ అదె చనుదెంచె నీలు కతి ♦ నాంతర శీలుడతండు మమ్ముల ।
న్నదయత జంపు నిక్కువమటాపయి మిమ్ముల నొంచునముడీ ।
యిదె మనమిద్దతేకమయి ♦ యిమ్మెయి నొంపగవచ్చువారి రా ।
గదె యిటు సిక్కు సోదరుడ ♦ కాలమదిట్టిది రాదు పోయినన్ ।

ఉ॥ ఆయుధశాల మీకరము ♦ లందున నున్నది వానినిండు మీ ।
సాయముగోరి మాత యదె ♦ సాజపు గోమల సుస్వరంబునన్ ।
'నాయనలార ర'ండనుచు ♦ నర్మిలి బిల్చెడు చూడరేల రా ।
లాయవి! మీ మనంబు లర ♦ యంగను లోహసమానముల్పుడీ॥

తే॥ గీ॥ మనకు మనకును భేదంబు ♦ మాయగాదె ।
తెల్లవారలె దాని మీ ♦ యుల్లములను ।
నాటినారలు రారండి ♦ నేటినుండి ।
యేకమాదము శత్రుల ♦ మూకచచ్చు॥

కం॥ అనుచును సిక్కుల సేనల ।
వినయమునను బ్రేమ బలిమి ♦ వెలయగ హిందూ ।
జనులను మహమ్మదీయుల ।
మొనలును బిలువంగరారు ♦ మూర్ఖతవారల్॥

సీ॥ తనకు నవ్వంబైన ♦ దనశత్రునాశంబు
జేయగా నితరుల ♦ జేరు వెట్టి ।
తనలక్షలను మ్రింగి ♦ తనకు దమ్మిడి నిచ్చు
మోసగానికి మ్మొక్కు ♦ మొండితనము ।
ఎదుటివాని సుఖాన ♦ కదయత దనవారి
నవ్వుకప్పములిచ్చు ♦ నలఁతి తనము ।

ఎంతవాడై నను ♦ నిసుమంత తన నాని
శక్తి గుర్తింపని ♦ చండితనము ।

తే॥ గీ॥ భీరులైనను బెటవారి ♦ వేల్పులంచు ।
గొలుచు చుండెడి యెనలేని ♦ గుడ్డితనము ।
తల్లి యెనలేని సుగుణాలు ♦ దశరువల్లి ।
నీదుసుతులందు నెటుకల్గె ♦ నాడు తల్లి॥

సీ॥ అలనాడు ఘోరీని ♦ నా జయచంక్రిడు
పృథ్వీని సాధింప ♦ బెళగడేని ।
మఱిరామదేవుని ♦ మదమడంపగ నరుల్
సాహెబు సేనతో ♦ సాగరేని ।
లోడిలలో దుది ♦ వాడిబ్రహ్మముట
బాబరు చేతిలో ♦ బడడ యేని ।
ఇప్పుడి సిక్కులు ♦ నొప్పరికింపక
సోదరశ్రేణితో ♦ బోదు రేని ।

తే॥ గీ॥ తల్లిభారతి నీవిట్లు ♦ దారిలేక ।
దుష్టపరతంత్ర దుర్వృత్తి ♦ దొరలు చుండె ।
తన్నువారల పాదాల ♦ గన్నులద్దు ।
నీచబుద్ధులనగ నేల ♦ నీదు సుతులు॥

ఉ॥ సిక్కులు చేరలేదు కడు ♦ శీఘ్రగతింబరతెంచె శత్రులు ।
న్నిక్కపుదేశ లాభమది ♦ నిక్కమెఱుంగక దిగ్భీమంబునన్ ।
దక్షిణను బ్రాణమంచు బలు ♦ వాసుల భారె జనంబులెప్పుడేన్
జిక్కులెఱింగి దేశహిత ♦ సిద్ధికి వీరు చెల్లంగ నేర్తురే॥

సీ॥ పాతియా లేకులా ♦ స్వాతంత్ర్య యుక్తులున్
బరరాజు స్నేహమన్ ♦ భ్రమను బడగ ।

సూర్యవంశపు రాజు ♦ శూరులు నేపాలు
 వారయ్యోధ్య నవాబు ♦ వైననెత్త ।
 గ్వాలియరిండోరు ♦ ప్రథిత బరోజాల
 వారలు స్తబ్ధులై ♦ వణకుచుండ ।
 జిత్తులయెకిమీడు ♦ జితవైరి నైజాము
 తన బిరుదాల్మికై ♦ తటపటింప ।

తే॥ గీ॥ వైన్యలోకం బనాథత ♦ జాగుసేయ ।
 దక్కుజనములు సేనలఁ ♦ జిక్కిపోగ ।
 శత్రుఁడఱికిని బేరమ ♦ శరణొసంగ ।
 బారతంత్య్రంబె తిరమయి ♦ పరగదొక్కొ॥

ఉ॥ దేశమనంగ నందొదవి ♦ తేజరిలందగు వారలే కదా? ।
 ఈశు ననుగ్రహంబునను ♦ నెల్లరు నీరము మీరమట్టులం ।
 దాశయము ల్బలంప ముద ♦ మందుచు సద్గుణపార జీవితా ।
 లాశ నొనర్చుకాలమెపు ♦ దైవము జూతువె భారతాంబికా॥

ఉ॥ నీలటు కాన్పురిన్దరిమ ♦ నిస్తుల తేజమెలర్పజేరి పా ।
 పాలును జంకు గొంకులును ♦ బాధయొకించుకలేక యందఱన్ ।
 గాలునిపోల జేర్చగను ♦ గట్టెను వంతెన మిత్ర శత్రు చం ।
 శాల సమాన హత్యల యె ♦ డంగల తీవ్రశతఘ్ని ధారలన్॥

సీ॥ నిరపరాధులవేల ♦ స్త్రీంగనరజన
 తనమీది కోపంబు ♦ దరుగనాన ।
 యానలేకయె జను ♦ లాబీచి చేరువ
 నాంగేయ యువతుల ♦ హతమాజేసి ।
 రనియెడి నెవముపై ♦ నఘదూరులైనట్టి
 బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుల ♦ బలిమి పట్టి ।

నేను నాకించి ♦ చాలను హింసించి
యరికంబముల బ్రాణ ♦ మూఁడ్చెనంట ।

శే॥ గీ॥ శమదమాదుల వర్తించు ♦ శాంతజనుల ।
బలిమిజంపించు రాజ్యంబు ♦ బ్రతుకగలదె ।
ఆకసంబగ్ని గోళాల ♦ నట్టెయుమిసి ।
వీరిసంతతి మన్నుగా ♦ వింపకున్నె॥

ఉ॥ అంతట కాన్పురిన్ వదలి ♦ యాహవవీరుడు నాన యెట్లాయ ।
త్యంత విచిత్రవైఖరి ♦ నాయతవీరులసేన శోడు రా ।
జెంత చిహ్నము నామక వి ♦ శిష్టపురంబున జట్టునున్న యే ।
సాంతము సందోషాగిరిపు ♦ వాహినుల స్పృహయించు చుండగాన్॥

ధీ లీలయుద్ధం

శా॥ ధీలీలటణమెల్ల సైన్యమయమై ♦ తీవిస్తగన్జాలెను ।
ద్యలీలామయ ధీరనాద నిబిడ ♦ ధ్యానంబునల్లిక్కులన్ ।
బెల్లకర్ణ విభూషణయై జన మనో ♦ వీధి విరాజన్మహా ।
కల్లోలోజ్జ్వల దివ్యవీచికల శ్రీ ♦ కాంతా నివాసంబానాన్॥

శే॥ గీ॥ దారులందున మత్తవే ♦ దండమెక్కి ।
మొగలు రాజన్య వంశ్యుడౌ ♦ భువిభుండు ।
హిందు మొగలాయి భేదంబు ♦ చెందులేదు ।
దుష్టుల శ్వేతదుర్జాతి ♦ దుర్గంపు డనెను॥

ఉ॥ ఏరికి నెట్టిసాయ మెప్పు ♦ డేవిధి గావలెనన్న నట్టులన్ ।
జీరికి గోరకే యొసర ♦ జేసెడు సీబహదూర్ నేడిదే ।
వైరుల జెండరండు మన ♦ వారల జంపెడి తెల్లజాతిదే ।
వేరులదెంచి మూరణము ♦ వేడునొనర్చుడి లెందు లెండనన్॥

ఉ॥ రాజ్యము లిచ్చి వేసితిని ♦ గాజనునామము వద్దు మాకదే ।
 భోజ్యము దేశద్రోహకర ♦ భూభుజులై తగు శ్వేతజాతి ర ।
 క్రాజ్య విలిప్త భోజనము ♦ కావున సిక్కు మరాట వీర సా ।
 మౌజ్యముజేయుడి రిపుల ♦ మార్కొనుడి ఘన వీర్యసంపదన్

చ॥ అనెబహుదూర్వ మానసము ♦ నార్ద్రతజేయు సుధాసమంబులై ।
 చను మధురంపు వాక్సరణి ♦ జానపదంబుల బ్రాక నానుడుల్
 ఘనబలయుక్త వీరుల ని ♦ కాయము జేరదిదేల తొత్త్ర భూ ।
 జననివహంబు మాత కప ♦ చారము దీర్పగరాదదేలకో॥

చ॥ ప్రతిదినమందు నాంగ్లజన ♦ పాలిత సైన్యముతోడ యుద్ధము ।
 న్నతగతి గోట బాహ్యగహ ♦ నంబున జేయుచు సంజవేళలన్ ।
 గతి కుటిలంబొనర్చిరిపు ♦ కంఠములెల్ల శతఘ్ని బారికా ।
 హుతియొనరించు చుండిరిను ♦ హోన్నతయుద్ధ కళావిరాజితుల్॥

తే॥ గీ॥ చేతనుండిన యాయుధ ♦ శ్రేణితరుగ ।
 గ్రొత్త సేనలు తమ చేర్చి ♦ గోరకున్న ।
 విజయలక్ష్మి సమార్జన ♦ వెలయదనుచు ।
 నేలసైన్య మెఱుంగరు ♦ కాలమహిమ॥

సీ॥ కాన్పూరు నందుండి ♦ ఘనుడు హేవ కువచ్చె
 దానపు కలకత్త † దాటికదిలె ।
 పాతియాల యుద్ధింధు ♦ వసుధాధిపులు సేరి
 రటుపైని కల్గును ♦ పటిమ నడచె ।
 నవసేనతో గూడ ♦ నడచె కాలిన్నను
 మాడ్చినుద్రోహుల ♦ కంతులేదు ।
 కానింగుపట్టుతో ♦ కలకత్త వీడి ప
 యాగలో గాపుండె ♦ నధిక దీక్ష ।

తే॥ గీ॥ బేరిలీసేన నీమబ్ ను ♦ వీరశ్రేణి ।

నారిలోవాగు పోరాడ ♦ బరగిరంత. |

ధిల్లిలోసేన యిరుపార్వ ♦ మెల్లయెడల |

బోరవలసిదయ్యె న ♦ పూర్వరీతి||

|| నాయకుడొక్కడున్ బురజనంబుల యోధుల దండనాథులన్
బాయకవారి వారివగు ♦ భాసుర నిశ్చిత కార్య జాలమున్ |
జేయగజేసినన్ జయము ♦ చేకుటదే యటుగాక మూఢులై |
హేయ గూఢపు జ్ఞానలవ ♦ హీనుల చేతుల నాశమొందదే||

|| ఏబదివేల పీరులు శ ♦ తాధిక యుద్ధప్రసిద్ధ శౌర్య తే |
జోబల శక్తి యుక్తులయి ♦ శోభిలుచున్నను నల్పహూణ బా
హుబల పాలితంబయిన ♦ యాయుధసేనకు లొంగుటెట్లుకా |
ధీబల ప్రాభవంబు గణుతింపగ ♦ దేహబలంబు మించుగా||

తే|| గీ|| ఊహాహడ్సనురచియించు ♦ పూహమందు |
బడని స్వాతంత్ర్య సేనాని ♦ పడడుకనుల |
ధనము తృప్తయు మనముల ♦ దగిలి యన్న |
దేశరక్షణకై పోర ♦ నీశువశమే?

పీ|| కాశ్మీరు దర్వాజ ♦ కదలబారెను గల్గె
సబ్బమండిని ఘోర ♦ సంగరంబు |
కొటగోడలనెక్కె ♦ గూరనికల్పను
డాయె వేగుగనేడి ♦ లాయెబక్షు|
పశ్చిమద్వారంబు ♦ ప్రక్కవేచెను హడ్స
నాపైన జీనతు ♦ సరయగాదు ||
అన్యప్రాంతమువార - లాహ్వనమిచ్చిరి
మనసేస వృద్ధియా - మనముచేర |

తీ|| గీ|| శత్రు సంహారమీనాడు - చక్కబడదు|
వేటుసీమల యుద్ధాల - వేగకల్పి |

విజయలక్ష్మిని జేపట్టి - వేడ్క-మరల ।

బురమురావచ్చు మనమెల్ల - బోదమిపుడు॥

చ॥ అనియెడు బక్తభానువచ - నావళికడ్డి యిలాయి బక్సు పో ।
గనువలదంచు మాన్చి వెను - కందగ హడ్సను పిల్చి ఖైదీగా ।
నొసరిచె రాజు సూనులను-నొయ్యనజంపి తదీయ మూర్ఖముల్ ।
జనకున కంపె గానక-గను - జాల్కుడుహడ్సని కెంతకూరుడో॥

ఉ॥ ఆతని సంతదీపమయ - మందును బొందును ద్రోహబుద్ధిలే ।
దాతమ పాదుపాహిని ను - దారుని నమ్మిన పాపకర్మ సం ।
జాతవిలాస వైభవ ప్ర - సాద నుఖంబుల సీతరంబునన్ ।
భూతలమందు బాపములె - భూరిసుఖోన్నతి కారణంబులా?

సీ॥ కనబడ్డ వారిని ♦ గరుణ నెఱుంగక

కత్తులతో జెండి ♦ కదలువారు ॥

ఇండ్లల గాలిచి ♦ యిండ్లలోపలివారి

నగ్నిలో దోయుచు ♦ నరుగువారు ।

సుందరులను గాంచి ♦ చుట్టుముట్టుచు వారి

మానముల్చెఱచుచు ♦ మసలువారు ।

ముసలివారిని జూచి ♦ యిసుమంత దయలేక

చిత్రలీలల వధ ♦ లేయువారు ।

తే॥ గీ॥ ఒకనిమించి మఱొక్క డే ♦ యోపినన్ని ।

క్రూరకృత్యంబులో చేసి ♦ కోర్కెరాజ్య ।

చక్కవర్తిత్వ సంపద ♦ జతురులైరి ।

సిక్కులాంగ్ల పతానుల ♦ సేనలపుడు॥

సీ॥ తమదేశమున బుట్టు ♦ తమబోటి వారినే

చంపగా నొల్లరు ♦ సంశయంబు ।

నిరపరాధుల జంపి ♦ సరిలేని ధైర్యంబు
 జాటించినట్లుల ♦ సంచరింతుఁ |
 పరుగెత్తువారల ♦ పాపంబులను దీసి
 పాపభీతి యొకింత ♦ పడరు మదిని |
 తమదేశపు స్వతంత్ర ♦ తను జంపువారలు
 తామెకాయని యాత్మ ♦ దలపబోరు |

తే॥ గీ॥ సీచమాపొట్ట నింపంగ ♦ నిరతి నెంత |
 పతితకార్యంబు లొనరించు ♦ నితరదేశే |
 జనములెవరును నిమ్మాడ్కి ♦ జనిరటంచు |
 వినగలేదింక ముందును ♦ వినము నిజము॥

తే॥ గీ॥ పాడి యెటుగని మొరకు శి ♦ పాయలెవరొ |
 తెల్లయువతుల నెటా కడ ♦ తేచ్చిరనుచు |
 గలుషస్నేనుల నందఱ † నిలువబెట్టి |
 నాయకులు వీర లీరీతి ♦ నరకుటాప్పె॥

ఉ॥ వీధులనే యెడన్గనిన ♦ వేదనయుక్త కఠోర వాక్య సం |
 బోధనలే గృహావళి య ♦ పూర్వ శవాలమయ్యె నెల్లెడన్ |
 వ్యాధిని రూఢగంధమయ ♦ వాయువుల్లడ వీచె, ముందు నీ |
 సాధుజనాపకారక ప్ర ♦ శస్త్ర జగంబున నుండు నిట్లునాన్॥

తే॥ గీ॥ సాహెబుల సేన హైందవ ♦ సదనములను
 సాహెబుల యిండ్లు హైందవ ♦ సైన్యములును |
 ఉభయులను సిక్కు తండంబు ♦ లభయవృత్తి |
 నఱకిరట గత్తి కోయక ♦ వఱలు వఱకు॥

సీ॥ నరుకగా బైజిమ్ము ♦ నల్లతుంపురుజల్లు |
 లాప్యా మనిపించు ♦ నత్తరనగ |

జచ్చుచు నటచెడు ♦ చకిత మాశవనాద
 మానందనాయక ♦ గానమనగ !
 బాణరక్షణ బాగు ♦ వారి పాదన్యాస
 మనయంబు భరతనా ♦ ట్యంబుగాగ ।
 నందంద పడియున్న ♦ యనదల నిచయుముల్
 సద్భక్తి నొసగువు ♦ మృములు గాగ ।

తే॥ గీ॥ మృత్యుదేవత యతిభక్తి ♦ మెఱయ భువికి ।
 గాలునాహ్వన మొనరించి ♦ ఘనత గూర్చు ।
 విందు దర్బారు బురుడింది ♦ వెలసె నపుడు ।
 శీలిపటణ్ణరాజంబ ♦ దుల్లనువియ॥

ఉ॥ నాదరుషాయు శైమురు వి ♦ నా మన భారతభూమి నిట్టలన్ ।
 బోధిని సర్వనాశన మ ♦ పూర్వగతి నొనరింప రెవ్వరున్ ।
 బీదల నెత్తుటేరులను ♦ భీషణ కాలమదేభతుల్య స ।
 మ్రోద విహారహారులయి ♦ మూర్ఖత నెవ్వరు సిగ్గు మాలిరే॥

ఉ॥ పోయెనుశీలియందలి యపూర్వ మహోన్నత వైభవంబులున్ ।
 మాయము నొందె యక్ష్మి యసమాన విలాసవిహారభూములిన్ ।
 కేయడగన్న మృత్యువది ♦ యెల్లడ నాట్యమొనర్చు చుండెగా ।
 హాయిగ బెద్ద నిద్దుర నొ ♦ యారముగా భువిదొర్లు పీన్ముతే॥

సీ॥ చిదిమిన బాల్గారు ♦ చిన్నపిల్లల రక్త
 నిచయంబులే యర్ఘ్య ♦ సీరమదిగ ।
 ఎదిరిపోకున జచ్చు ♦ సదమల వీరులన్
 బ్రవహించు రక్తంబె ♦ పాద్యమదిగ ।
 నేపాప మెటుగక ♦ యింగ్లీషులను నమ్ము
 నలతుల కండలా హారమదిగ ।

దమసోదరుల గుట్టు ♦ దలజెప్పుదోహుల
నీచరక్తంబె పా ♦ నీయ మదిగ ।

తే॥ గీ॥ జెలగు మంటల నీలెసో ♦ టులను నొక్క ।
గొవ్వుతోడను వేగు న ♦ రుల తనువులె ।
భక్ష్యములుగాగ మానంబు ♦ బాయుచెలుల ।
యెడ్డుపాటల మిత్తి చే ♦ యించె విందు॥

మ॥ అకటా లేడొకొ దేవుడి జగతి హా ♦ హాకార సంక్షుభ్యమై ।
ప్రకటోత్కృష్ట గుణాళితావయిన యా ♦ ర్యావర్తదేశంబునన్ ।
సకళంక స్థితి జొచ్చి పాపయుత దో ♦ స్సారోద్ధతిన్ మించనా ।
నొకొయీఆంగ్లకుమాలయాయులిటుల♦య్యోయెంతపాపాత్ములొ

కాన్పూరి రెండవయుద్ధము వీరతంత్రయాతోపి

ఉ॥ ఇంతట గాన్పూరినగరల ♦ నేర్పడనొంచె మరాటి దండుతో ।
దంతియ వీరుడన్నుడి ♦ తండములన్విన వచ్చె వేడ్కగాన్ ।
నంతనె యాంగ్లవాహిని స ♦ హాయమొనర్పగ క్యాంపుబెల్లున ।
త్యంత విశీర్ణ మానస భయంబుల బొంది రటాంగ్ల నాయకుల్॥

ఉ॥ అతడు కాన్పూరినెలిచి ♦ యాంగ్లుల శౌర్య ప్రతిష్ఠనిల్పి వి ।
ఖ్యాతిని బాసి పాణిముల ♦ నార్తి నొసంగిన వీరురీడమున్ ।
వీరయవస్థ మాన్చి కడు ♦ బ్రీతినొనర్చెను హిందు మానిసి
చేతములన్పగుల్ప బలు ♦ సీమలబారెడి రక్తధారలన్॥

సీ॥ తనదేశమును గాఢ ♦ తరపూజ్య భావాన
జేమించినాడన్న ♦ పెద్దతప్పు ।
తననాయకుండైన ♦ ధర్మాత్ము బీష్మానె
మాజీవిరముగొల్పి ♦ ననడి తప్పు ।

ఉడిదియు తటివైన ♦ నుత్సాహ చిహ్నమా
మొలకనవ్వలమోము ♦ గలుగుతప్పు ।
ఎంతవారెదురైన ♦ నిసుమంతమోసాన
గాని చిక్కకయుంట ♦ గడ్డుతప్పు ।

తే॥ గీ॥ దివ్యతర నిష్కలంకమా - తేజమమరు ।
జీవితము మాతృపాదాల - జెలగజేసి ।
వెలయు తండ్రిని రంతియా - వీరు మరువ ।
సాధ్యమా నాకు సాధ్యమా - చచ్చువటకు ।

చ॥ నిజముగ జూచినాడ నిను ♦ నీటుగశ్వేత తురంగ మెక్కి మా ।
ప్రజ నిజమా స్వతంత్రులు ♦ రమ్యసురూపమొనాగ వీరుడై॥
నిజ పరివారప్రేమలను ♦ నేటికి గూడను జూటగొన్న, య ।
క్కజమగు నీదురూప, మన ♦ ఘాభవదీయమరాటశౌర్యమున్

ఉ॥ నీవును జాన్మితల్లియును ♦ నిస్సలశౌర్యతరోగ్రియుగ్మమై ।
కేవలరూపమందనగు ♦ కిల్బిషహీనపు వీర తృప్తనాన్ ।
బ్రావృషమందు మర్దన ప్ర ♦ భావసితాసినదంగజేయు స॥
భావిత దివ్య తేజమగు ♦ వైభవరూప విశేషమెంచెదన్॥

జాన్మి లక్ష్మీ బాయి వర్ణన

సీ॥ ఉదయకాంతలలోన ♦ నుద్యత్ప్రభలమించు,
నరవిచ్ఛక్తునుదమ్ము ♦ లబ్ధములన ।
నీరెండరుచులలో ♦ నెమ్మొముతీరులా,
యస్తాద్దీనిననిశో ♦ నేస్తమంద ।
తీవ్రభావములలో ♦ దేలియాడెడు మనం
బశ్వవేగస్ఫూర్తి ♦ నవఘళింప ।
దొలికాటుమొగిళుల ♦ తళుకున్న మెఱపును,
జంద్రహాసకరంబు ♦ సాకుబట్ట ।

తే॥ గీ॥ ఇహ కన్యకా దశనిశ ♦ లెచటగన్నా
 నట్టియెడలనె కనిపించి ♦ బిట్టువెలయు
 శక్తిసమభవ్యలక్ష్మీ ప్రా ♦ శస్త్రమూర్తి
 ముటపునకురాదు సీహపు ♦ మహిమ తల్లి॥

ఉ॥ ప్రక్కను మందరన్ గరిన ♦ ఫక్కిశిపాయికరాసి జంక, సీ
 ప్రక్కనె వేతరాతోకడు ♦ బద్దరిసీపయి విక్రమింప సీ
 వొక్కలొగ్గితిన్మహా త్తరన ♦ ముజ్వలశక్తిని రెండువైపులన్
 జక్కక యిద్దఱన్ నటగు ♦ శ్రేష్ఠప్రతాప విశేషమెంచెదన్॥

ఉ॥ రిప్ప్వనవచ్చిలోయదరి ♦ రింఖల జేర్చి మఱొక్కలంఘనన్
 దప్ప్వలనున్న శత్రులట ♦ దద్దరిలింగను జేయకేల, సీ
 చివ్వలమండడైన హరి ♦ శ్రేష్ఠతనలె స్వతంత్ర నాచుపున్
 బుప్ప్వల మాతృపాదముల ♦ బూజలొనర్పగ నోచవైతివే॥

తే॥ గీ॥ ఇంతలో నినుజేరిన ♦ యింగిలీషు
 రాతులొక వేటునను వాజి ♦ నాతివనక
 నిన్నునొక వేటుననుగూర్చి ♦ చన్నదృశ్య
 మెలమి నేహిందువైవచు ♦ గలడె మఱువ॥

ఉ॥ చూచితి దివ్య సాహస ప్రా ♦ శోభితకాంతులు పిక్కటిల్లగా
 నూచుచు జేతిఖడ్గమున ♦ నుజ్జ్వలరీతిని శత్రుకోటులన్
 దూచయొనర్చునీ దయన యూర్జితవీర విహారకేళి, నా
 నోచిన నోము పండుటను ♦ నూలొకనుపాల్యదశన్యశస్త్రిని॥

ఉ॥ ఏమివచింపగావలయు ♦ నింకను హూణులుసిక్కు వీరులున్
 బేమనువీడి స్వేచ్ఛమెయి ♦ బెక్కు శిపాయిల జిత్రరీతులన్
 సీమములేచి చందమున ♦ నిర్దయరాక్షసజాతి మించియే
 మేముయొనర్చిగో తెలియ ♦ కే యొనరించిరి క్రూరకృత్యముల్॥

తే॥ గీ॥ అమరసింహుడు నాశని ♦ యనుచరుండు |
 వీరవరుడౌ కుమారుండు ♦ విమలవీర్య |
 సాహసంబుల జూపించి ♦ చాచుకీర్తి |
 దిక్కులను జల్లి చేరిరి ♦ దివము పుత్ర॥

చ॥ కరమది శత్రుభిక్షమున ♦ ఖండితమైనను బ్రగోహంబులన్ |
 దిరముగ బంటనూదికడు ♦ ధీరతమారుకరంబునన్ రిపుల్
 నిరవధిక ప్రతాపమును ♦ నిశ్చలత న్వృణగండి చూడసు |
 సికూడయి యుద్ధభూమిపతి ♦ తేజము జూపుకుమారుడల్పుడే॥

ఉ॥ ఇట్టి మహామహుల్ గణన ♦ కేంద్రాయున్నను యుద్ధమందు సం
 దెట్టి జయంబుగల్గెటటు ♦ నేడైగనుంచుట తప్పె, దూలము |
 ధీట్రములైనవెన్నయిన ♦ దీప్తభరంబును మోయజాలునే |
 గట్టియయోమయంపుదును ♦ కల్దము జేర్చిచెలంగకున్నచోన్॥

చ॥ అవధయుబోయె లక్ష్మణ మ ♦ హామహు పేరిటిపట్టణంబునన్ |
 బవరమునందు నోడె; * డు ♦ బల్మిని కాన్పురిలాంగె ధిల్లియున్
 బ్రవినుకీర్తి బాసి, తన ♦ వైరులపాదములన్ భజించె హైం॥
 దవజనయిత్రిబాపుటకు ♦ దావెటను న్ననతాదభాగ్యమై॥

సీ॥ జడదారి — నా నా
 ఎలప్రాయమందునే ♦ యే నుదిరుగునో
 వనభూమి సుందర ♦ తనుడితెండు |
 కళబాసియున్నదే ♦ కంజసన్నిభమైన,
 వదనంబు ఘనచింత ♦ వజ్రలుచుంట |
 భార్యబిడ్డయు లేరె ♦ పాటిపోయెడి వీని,
 తనువల్లిబోపింప ♦ దగినరీతి |
 తపముజేయగబూను ♦ తనుదేలి సాధింప,
 జిత్రంబు నిలువగా ♦ జేయలేడొ॥

తే॥ గీ॥ యనుచు దనుగన్నవారెల్ల ♦ నార్తిబొంద!
హిమనగంబునవనులందు ♦ భ్రమనుదిరుగు!
'నాన' గని వన్యజనములు ♦ ననగుచంద్రు!
వత్సరంబేగ నెన్నియో ♦ వత్సరములు!

తే॥ గీ॥ అనుచు ముగియింప నుద్యక్తు ♦ ధైర్య కథను!
నాపజూచెడు ఘనుడగు ♦ త్ర్యంబకుండన
దోసికొని వచ్చెలోనితి ♦ దోనెయపుడు!
ప్రక్కగదినున్న స్నేహిత ♦ పవరుడొకడు!

బిస్కె అఖిల ప్రయాణము

ఉ॥ మొన్న నెమధ్య భూవనధి ♦ మోదమెలర్పగ దాటి పోర్పుగల్!
సన్ననితీరసీమలను ♦ చండతరంబగు ధాటీదాటి, యా!
పన్నులమైతి మిద్దియెయ ♦ సాధ్యపుగాలులకిక్క బెస్కె నీ!
వెన్నగనింక బైన సడ ♦ లింపుమ దొప్పము మాంసభక్షణన్॥

తే॥ గీ॥ ఇట్టి చలిగాలులందున ♦ నెట్టివారు!
శాకహారాన బితుకగా ♦ జాలరనిన!
జదువులేకున్న బోయెద ♦ జననిదరికి!
ననినమాటను దప్పగా ♦ దనియెగాంధి

లండను ప్రవేశము

ఉ॥ ఇంకను నేబడేమయిళు ♦ లేగినలండనువచ్చు నాయెడన్!
సంకటమాచు వస్తువుల ♦ జక్కగగాతు నొసంగకున్న, వ
ల్యంకల నాదుమానసపు ♦ వాంఛను దీర్పగబోయి చెచ్చెరన్!
జంకునొకింత లేకయె ప) ♦ శాంతత మాయలు సేరగాదగున్!

క॥ అప్పటికి నన్ని సరుకులు!
నిప్పటిలాగుననే కూర్చి ♦ యేర్పడ మీకున్!
దిగ్విస్తటలు లేని వడువున!
మెప్పుగ నందింతుమనిరి ♦ మేటి కలాసుల్॥

క॥ ఈవిధిని లండనే గను!
భావంబున మాతయాజ్ఞ ♦ బలుమఱుదలచున్!
జీవనము తనువు చదువును!
నేవగననురీతి వెలయ ♦ నేర్పడునచున్॥

లం డ ను జీ వి త ము

సీ॥ రాజాధిరాజులు ♦ రంజల్లు హర్ష్యంబు
విక్టోరియాసాధ ♦ వేదికలను!
శాకాదిహారమే ♦ శృద్ధమైనమరించు,
బాగైన హోటలు ♦ భాగములను!
దమవారి రీతినే ♦ దయతోడదను జూచు!
మధ్యకుటుంబిక ♦ మధ్యములను!
సురుచిరమైనట్టి నెరవులు సాధించు
స్వప్రయోగోచిత ♦ వాసములను!

తే॥ గీ॥ ఎటులనుండునొ తెలియంగ ♦ నెఱిగివాని!
నంటినటులున్న గంటక ♦ యుంటకేఱిగి!
తనరు నియమాల బాటించి ♦ తనరుచుండి!
దేహయాత్రల గడిపెడు ♦ తీరులరయు॥

తే॥ గీ॥ ఉదయమున మూడునవరసు ♦ లొనరనిచ్చి!
చేయుభోజనమిడలేని ♦ చేవయెటుల!
వారమునకొక్క నవరసు ♦ వలనగలుగు!
ననియు మదిలోన నాశ్చర్య ♦ మందునతడు!

తే॥ గీ॥ లక్షలును గోట్లుచేసి చె ♦ లంగు దివ్య!
 వజ్రవైడూర్య భూషిత ♦ భవన మిడని!
 శాంతచిత్త సౌఖ్యమొ ♦ సంగదొక్కొ?
 ఋషుల యాశ్రమసీమలో ♦ నెలమినున్న॥

ఉ॥ లండనునందుయద్విధక ♦ లాపమునందున సాయమొందగా!
 నుండినదాదతో దగిన ♦ యోషికతోడను విన్నవించినన్!
 నిండుకృపారసం బాలయ ♦ నేర్చునతండు సహాయమియనె!
 వ్యంధట చేయనోపనియ ♦ పారక్రియానిపుణత్వ మేర్పడన్॥

చ॥ అనుచును గాంధీకిన్ మిగుల ♦ నాదరమేర్పడ జాబాసంగనా॥
 యనయునునెట్టిసాయమును ♦ నాతనియొద్దనుగోరకుండియున్!
 జనియెను బెక్కుమాటలు ప్రి ♦ జానివహంబులతోడదాదశో!
 భనతర దివ్యభాషణ ప్రి ♦ భావముజూడగనెన్నొతావులన్॥

శా॥ శాకాహారులతోటి స్నేహమును వా ♦ నంబునగజ్జేసి, య!
 స్తోకంబైన మనోబలంబానరగా ♦ శోభిల్లి న్యాయాగమా!
 సీకంబుల్పతియించి వానివగు సం ♦ దేశం బుల నోబ్బుచున్!
 రాకా చంద్రునికాంతి వృద్ధికనులీ ♦ లన్ ధీక, మంబొప్పగాన్॥

సీ॥ తోలుదొల్ల నాంగుల ♦ తోటి సంభాషణ
 వానరింప సిగ్గుచే ♦ నూరకుండు!
 వేషభాషణలందు ♦ వేడ్కమై వారిలో
 సమలీల వర్తించు ♦ చతురతగను!
 వాయులీనాభ్యాస ♦ ప్రథితనాట్యపులీల
 విన్నాణముల నెల్ల ♦ డెలయనేర్చు!
 అంగకస్యంతోడ ♦ ననునై నరీతిని;
 జాకచక్రవిలాస - సరణి నెఱపు.

తే॥ గీ॥ మాతతో నన్నమాటల ♦ మదిదలంచి
దేశమర్యాద విధముల ♦ దెలిసికొనుచు
గత్తిపై సాము నొనరించు ♦ కౌశలంబు
జూపులీలల బాలుండు ♦ సారిదినొప్పు॥

ఉ॥ పెండిలికాని వాడనుచు ♦ బ్రేమసుధామహిమంబెఱుంగకే
యుండెడి వాడటంచు దను ♦ నుత్తమజీవిత సౌఖ్యపూరమం॥
దుండెడియంచజేయగను ♦ నువ్విఘ్నలూరెడి యుక్తకాంతలన్॥
మెండుకరంగ జేయు దన ♦ మేలగు బాల్యవివాహవర్ణనన్॥

బార్ - అట్ - లా - వ్యాసంగము

సీ॥ న్యాయసూత్రాన్విత ♦ వ్యాసంగరతుడౌచు
రోమను లాలోని ♦ రుచిని జూచు
రాజ్యనిర్మాణంపు ♦ రమణీయ తలజూపు
గ్రీనుదేశ విశిష్ట ♦ రీతిసరయు
వ్యక్తి స్వతంత్రతా ♦ వైభవంబును జూడ
నింగీషు లారీతు ♦ తెల్లనరయు
కంటాక్టులోనున్న ♦ కాతివ్యమును జూడ,
వివిధ సంస్థలవృద్ధి ♦ విధములరయు॥

శే॥ గీ॥ సివిలుక్రిమినలులాలలో ♦ జెలగుచున్న
చిక్కులనుగాంచి ప్రతిక్రియ ♦ చిక్కులరయు
సత్యనిరతుల పద్ధతుల్ ♦ సాగునొక్కొ
యనుచుదర్శించు మదిలోన ♦ సతమ తఱచు॥

సీ॥ ముట్టిన బాటరీ ♦ యట్టులభావించు
గనులెత్తనెట్టికేట్టు ♦ కాదొయనును
ప్రక్రియింటి కేగుట ట్రిస్టుస్సెయగునను,
ప్రక్రియింటి కేగుట ట్రిస్టుస్సెయగునను,

గుణదోషములనెంచ ♦ గొఱతయశము|
 ఆజ్ఞలబాలింప వ్యక్తిత్వలోపంబు,
 వినకున్నలాలేక ♦ వెలయుటగును|
 దర్శిత వ్యాజ్యంబు ♦ తథ్యంబుగాకుండు|
 సాక్ష్యహీనంబగు ♦ సత్యమునకు|

తే॥ గీ॥ ఔరయింతనున్నితమానె ♦ న్యాయపథము
 టంచు దర్శించి మదిలోన ♦ సరయుతత్వ|
 మాదరాయత్త చిత్తుడై ♦ యనవరతము|
 న్యాయతత్వ పిపాసియా ♦ యలతివాడు॥

ఉ॥ న్యాయపథానుయాయులగు ♦ నర్చకులేగెడు విందులన్నిటిన్॥
 బోయియథాతంథబుగను ♦ బోధితశాస్త్రముల స్త్రహించుచున్॥
 స్వీయపథంబువీడకయ ♦ చెల్లని మాతకొసంగు బాసలన్ |
 బాయకయాచరించుచుబి ♦ భాయుతుడౌచునుగాంధిపౌల్నెడున్

సీ| రోమనులొకయి ♦ రుచిమీఱలాటిను,
 సభ్యాస మొనరించె ♦ సధికరక్తి
 ఐరోప భాషలం ♦ దొన్నత్యమొందిన,
 ప్రించిని బరియించె ♦ బేమమీఱ
 జ్ఞానవృద్ధికిగాను ♦ గౌతుకంబదియెచ్చ
 లండను మెట్రిక్కు ♦ లలిని జదువు|
 హిందువైహితులకు ♦ సందేహములబాప,
 గీతలబరియించు ♦ నీతిమెఱయ|

తే॥ గీ॥ అలతిమాటలలోపలే ♦ యడరియుండు|
 సత్యమనునీతి నెఱిగెను ♦ జతురగతిని|
 సీమబారిస్టర్ కక్ష్య ♦ జేరియతడు
 భార్యతోభక్ష్యముల బెండ్లి ♦ బడయునటుల

ఉ॥ ఎండటూ శీలముగ్ధులయి ♦ యీతనివారి మతమ్ములోనిదా!
నందమునెందుగానవని ♦ యాదరభావమునోడ బిల్వగా!
నెందునదాజచించెనది ♦ యింతయెటుంగక చేరనన్యమున్!
సుందరి నింటడించి పెట ♦ సుందరిగూడుట తుల్యమంచనున్॥

శా॥ శాకాహారము మాతమాటపయినా ♦ శావేశతన్నూని, యా!
పైకాంక్షన్లునశాస్త్రముల్సుదివియ ♦ వ్యానినగందీనినీ!
సాకల్యంబుగగాంచి జీవితపు బ్రా ♦ శస్త్ర్యంబులీసూత్రముం
దేకాకారత నాచరించునియమం ♦ బెల్లకన్నడు స్త్రాలెడిన్॥

చ॥ అనుఘనభావతత్పరత ♦ నాయెలప్రాయపు బాలుడపు తా
ననితర సాధ్యధీగరిమ ♦ నచ్చటిసంఘపు గార్యదర్శియై!
ఘనసభయందు ముఖ్యుడంటి ♦ గౌరవమందుచు జాలనొప్పెమ,
న్నన హితబృందప్రేమలన ♦ నారతమున్లుని యార్జితంబుగాన్

చ॥ సఖుడొకనాడు ప్రక్కధియ ♦ సావికుహాలునకీగబిల్వగా!
సుఖగతినేగి యచ్చట వి ♦ శుద్ధపు భావవరంపరాహతిన్॥
ప్రఖరమునెన్న జీవనపు ♦ బద్ధతిలోన యతంబులన్నిటన్!
ముఖరవచః ప్రచారముల ♦ మోఘముమానససీమనాటగన్!

ఉ॥ 'లా' చదువంతపూ ర్తియగు ♦ లాగుననుండి కృతాన్యుడైన నా!
లోచనజేసి నాతని క ♦ లోన్నత రూపము వాక్యజాలమున్!
యాచనసేయ, వృత్తిని జ ♦ యంబునొనర్చెడి తీతులన్నియున్
జూచియెటుంగగోరి తగు ♦ చోనటనే ఘనులైన రినిన్॥

ఉ॥ నీకుభరింపజాలవను ♦ నిష్ఠరకష్టముగల్గువేళలన్!
నీకునొనర్పగాదగున ♦ నిందితరీతిని సాయమెద్దియే!
సాకులులేకయే యొనర ♦ జక్కనొనర్చెద నంచుదాద యు!
ద్రోకముతోడ బల్కునుడి ♦ తీరుదలంచెను మోహనుండొగిన్

ఉ॥ ఆయనయొద్దకేగి తన ♦ కబ్బిన క్రిష్ణసమస్య లెల్లనున్ |
 బామక చిక్కులేనటుల ♦ బాగుపడతి జేయనేర్చినే |
 బోయెవ మాతృదేశమున ♦ బూర్తిగ మీవచనాల భక్తితో |
 నాయెదలోలిఖించియున ♦ నారతము స్వలుగొండ జేసెదన్ ||

తే॥ గీ॥ అనుచువచ్చియుంతునని నేడె ♦ యరుగువాడె |
 లేకు రేపేగుడునటంచు ♦ లీలజంకు |
 నితరులను జూడబోవు మ ♦ తింతకన్న ||
 నేమిచెప్పను దాదని ♦ యెంచిరిలమ ||

ఉ॥ మిత్రులు విందుజేసి తను ♦ మిక్కిలి సంస్తవముంబొసర్ప, నా |
 మైత్రీప్రసంగమంచు ఘన ♦ మాధురితోడను బలనిల్పియున్ |
 గాత్రము చెమ్మగిల్లగను ♦ గంఠమురామిని వందనమ్ములన్ |
 మిత్రులనందు కొండనుచు ♦ మెల్లగలేవక గాంధీ యుక్తి మై ||

తే॥ గీ॥ మూడు సంవత్సరంబుల ♦ మోఘరీతి |
 జనివి బ్యాపిష్టరైయుండి ♦ సారమతిని |
 సిగ్గుభయమును గెలుపొంద ♦ జేతగాక |
 యున్నయితడేమిచేయగా ♦ నున్నవాడొ ||

ఉ॥ ఆవిధి దానతోగలియ ♦ నేగకయేమిది సంచెనిండియా |
 బోవగమోహనుండు హృది ♦ బొంగుచున్నయముంబొసర్చెదా |
 నేవయొసర్ప మాతృపద ♦ సేమలజేరగగల్గునంచునా |
 పావముూర్తి శీతల కృ - పారసవృష్టిని దోగగోరుచున్ ||

శా॥ ఏదోరీతిని మూడువత్సరముల ♦ వ్యైత్యుల్లా సంపూర్తిగా |
 నీదానాజ్ఞల నొదలన్నిలిపితి ♦ నిండినాచు వాత్సల్యము |
 న్నాకాపార్శ్వముజూడుమాయచుచునే ♦ తన్నాత్మమూర్తిదగన్ |
 బాదాబ్జంబు మొక్కిరియుత్సుకతతో ♦ బలంగనానందోగి ||

తే॥ గీ॥ తనకు బాంధవ్యవట్ట ♦ దనరుదినము!
మఱ్ఱెనోలేదో, నాకలో ♦ మాతృభూమి!
పయనముంజేయు నేర్పాటు ♦ బరగజేసి!
యాంగ్లదేశంబు మోహను ♦ డంతవీడె॥

చ॥ సదమలకాంతి యుక్తమగు ♦ సారమణిప్రవరంబుతాళ్ళలో!
నొదవెను దానినేర్పటచి ♦ యుంపకజాతిని లోగుతాలలో!
వదలిన నేనమున్నతికి ♦ వచ్చునొదివ్య ప్రభావిశేషముతో!
పదహతి దుమ్ముధూళిబడి ♦ పంకనిమగ్నత గగ్గిపోవునో॥

సీ॥ స్వచ్ఛోదకపుతావు ♦ సరసాకటంబుండెను,
బకరాజియుత్కర్ష ♦ బ్రతుకునచట!
నాబకంబులలోన ♦ నడరుమరాళంబు,
తెలికాంతి వానిలో ♦ దెలియకుండె!
మత్స్యాది జలచర ♦ మండలిమెసవక,
నలినవసులయందె ♦ మెలగునదియు!
క్షీరసీరవిభాగ ♦ చేర్చలనదిగన
బకశ్రేణి నద్దాని ♦ బడయదయ్యె!

తే॥ గీ॥ నిరుపమానంద జీవన ♦ నిరతినుండి!
లోకకల్యాణకాంతికై ♦ మీకనుండి!
శ్రుతిహితంబగు దీతంబు ♦ శోభనాడ!
బకము లద్దాని కోధాన ♦ బట్టనేమొ॥

ఉ॥ కాలముదాటె బండి తప్పి ♦ కాండ మహ్మతుని జీవితంబు న!
క్షీలవికాస వైఖరి, య చింత్యపు ♦ సత్యపథానురక్తియే!
లీలలంతలీలలయ ♦ శేకులవిచ్చి సుగంధవాసవతో!
చాలగది జుట్టంబుల బి ♦ సారణనొందెనో తేల్పురేపటన్॥

